Geven we nog rood in de kerk?

THEMA: TUCHT

Onder Weg

Inspiratie voor reisgenoten

08 **ONDERZOEK** STAAT DE TUCHT OP DE TOCHT? > 12 **YME HORJUS** 'LAAT MERKEN DAT JE ELKAAR BIJ DE HEER WILT HOUDEN' > 20 **BARMHARTIGHEID** MEDELIJDEN IS ZO ZIELIG > 26 **RAPPORT** OPEN AMBTEN VOOR VROUWEN

Thema

08 OPINIE

Staat de tucht op de tocht?

Veel kerken in het Westen gebruiken nauwelijks nog tucht, stellen deskundigen. In elk geval minder dan vroeger. Reden voor de Theologische Universiteit Kampen en het Praktijkcentrum om hier onderzoek naar te laten doen door twee groepen studenten. Hoewel het onderzoek plaatsvond binnen de GKv, zijn de resultaten interessant voor een bredere kring.

12 INTERVIEW

Yme Horjus wil terug naar tucht van onderop

'De tucht in de kerk is helemaal verambtelijkt. Veel te gauw en veel te makkelijk wordt er naar de kerkenraad gekeken. Er is verlegenheid om elkaar aan te spreken. Maar we moeten die vrijblijvendheid voorbij en weer rekenschap vragen en verantwoording afleggen aan elkaar, precies zoals onze Heiland het heeft bedoeld.' Emeritus baptistenpredikant Yme Horjus (1950) vertelt hoe tucht voor hem op een bijzondere manier actueel werd.

20 OPINIE

Medelijden is zo zielig

Barmhartigheid. Wie buiten de kerk kent dat woord nog? Zondag 20 november wordt het (rooms-katholieke) 'heilig jaar van de barmhartigheid' afgesloten. Roelof Vellinga vraagt zich af of dit bijzondere jaar heeft bijgedragen aan grotere bekendheid met barmhartigheid. 'Van de lijdende ander mag ik leren wat mij werkelijk sterk kan maken.'

24 MISSIONAIR

PKN en NGK kunnen samen oogsten

Kunnen de PKN en de NGK samenwerken bij het stichten van nieuwe kerken? Evert Jan Broekhuizen dacht altijd van niet. Maar nu hij twee jaar betrokken is bij kerkplanting in de PKN trekt hij die conclusie niet meer. 'Er bestaan veel verschillen tussen de PKN en de kerken van de kleine oecumene, maar we delen doel en visie.'

26 ACHTERGROND

Mannen en vrouwen dienen samen in de kerk

Het deputaatschap M/V en ambt adviseert de GKv-synode om alle ambten in de kerk open te stellen voor vrouwen. Dat is de conclusie van het 75 pagina's tellende rapport *Samen dienen*, dat begin november aan de kerken is aangeboden. Het rapport staat op de agenda van de GKv-synode die in 2017 wordt gehouden. *OnderWeg* brengt twee bouwstenen uit het rapport voor het voetlicht.

32 JEUGDWERK

Van geloofsbeleving naar geloofservaring

Veel jongeren missen de verbinding tussen het geloof en de kerk en hun dagelijks leven. Diaconaat kan voor jongeren één van de sleutels zijn om die verbinding te leggen, zodat het geloof en de Bijbel betekenis krijgen in hun leven van elke dag.

16 TOERUSTING

Aan de slag met tucht

Waar en waarvoor wordt tucht nog toegepast? Uit een peiling die Jannet de Jong in 2015 onder kerkenraden hield, blijkt dat het nog maar weinig gebeurt. En als het gebeurt, dan met name rond het zevende gebod. Maar in onze verlegenheid met de tucht ligt volgens De Jong een mooie uitdaging. Laten we opnieuw met elkaar in gesprek gaan over het waarom en het hoe van de tucht.

EN VERDER:

04 **Nieuws**

05 **In beeld**

06 **Praktijklokaal**

14 **Redactioneel**

19 **Nieuws**

19 **Colofon**

22 **Woordzoeker**

24 **Column** Joost Smit

34 **Wandelen met God**

35 **Column** Wim van der Schee

(beeld voorkant wavebreakmedia/Shutterstock)

Karakterkenmerk

Een tijdje terug mocht ik getuige zijn van de beëdiging van een zoon als militair. Hij legde als één van de weinigen nog de eed af. Met zijn hand aan het vaandel zwoer hij 'trouw aan de koning, gehoorzaamheid aan de wetten en onderworpenheid aan de krijgstucht'. Alles gebeurde in de 'liturgische setting' van defensie en maakte best indruk op me.

Bezig met dit themanummer van *OnderWeg* dacht ik: waarom is tucht in het leger, en trouwens ook in de sport, zo vanzelfsprekend, terwijl het in de kerk zo moeizaam lijkt te zijn geworden? Mensen die belijdenis van hun geloof afleggen beloven toch ook zich te onderwerpen 'aan de kerkelijke vermaning en tucht'? Nog net niet met de hand aan een vaandel, maar wel in net zo'n indrukwekkende liturgische setting.

Heeft tucht niet vooral met karakter te maken? Je kunt het een organisatie met karakter – een zekere eigenheid en identiteit – niet kwalijk nemen dat ze dat karakter wil bewaren. Dat maakt de organisatie immers tot wie zij is. Toelaten dat aan die eigenheid wordt getornd, helpt haar identiteit om zeep. Dus begrijpelijk en terecht, die 'onderwerping aan de krijgstucht'.
Maar als je deel uitmaakt van die organisatie, toon je dan, als het erop aankomt, ook karakter? Ben je dan zo edelmoedig dat je doet wat je hebt beloofd? Kun je dan bijvoorbeeld ruiterlijk toegeven dat je fout bent geweest?
In een samenleving van dikke ikken lijkt dat steeds lastiger te worden. Op de Olympische Spelen bleek dat ook sport/defensie Yuri van Gelders kent, die, als het erop aankomt, laten zien dat gegeven beloftes niet zo veel betekenen.

Met dit nummer van *OnderWeg* willen we helpen het gesprek over tucht in de kerk op gang te houden of te brengen. Omdat het niet alleen lastig is geworden om tucht te aanvaarden, maar ook om anderen ergens op aan te spreken. Dreigen we daarmee ons karakter niet te verliezen? En willen we dat?

Jan Haveman (GKv), redacteur *OnderWeg*

Nieuws

GTU toch naar Utrecht

De nieuw op te richten Gereformeerde Theologische Universiteit (GTU) moet aan de rand of in het buitengebied van Utrecht worden gevestigd; op fietsafstand van de academische voorzieningen in Utrecht en in een 'monastieke' vormgeving die christelijke gemeenschapsvorming stimuleert. Dat schrijft de regiegroep van de GTU in het eindrapport, waarover de synodes van de CGK en de GKv en de Landelijke Vergadering van de NGK vóór het voorjaar van 2017 moeten beslissen. Ook eerder was Utrecht al in beeld, maar vanwege kritiek op die keuze heeft men nu een onafhankelijke werkgroep bindend advies laten uitbrengen. De GTU-locatie ligt gevoelig, omdat de keus voor Utrecht vertrek uit de huidige vestigingsplaatsen Apeldoorn en Kampen betekent. De GTU-plannen gaan uit van één gezamenlijke bachelorsopleiding. Daarbovenop komen er twee of drie gescheiden predikantsopleidingen, in elk geval voor de CGK en de GKv. De NGK moet daar nog over beslissen. In de GTU werken de theologische universiteiten in Apeldoorn en Kampen en de Nederlands Gereformeerde Predikantenopleiding samen. Theologen uit de Gereformeerde Bond in de PKN zullen op persoonlijke titel in bestuur en docentencorps meedraaien. De GTU krijgt de juridische vorm van een vereniging (met de drie oprichtende instellingen als voornaamste leden) met een ledenraad, raad van toezicht en college van bestuur. De regiegroep is afgestapt van het coöperatiemodel, dat eerder veel kritiek kreeg en niet uitvoerbaar bleek. Het GTU-eindrapport is te downloaden op www.onderwegonline.nl/8086-gtu-toch-naar-utrecht.

Komen en gaan

Aangenomen naar CGK Groningen in combinatie met NGK Haren: R. Bikker (CGK Aalten).

Afscheid van GKv Spakenburg-Noord wegens emeritaat: J.J. Schreuder, die daarvoor de GKv Rijnsburg (missionaire dienst) en GKv Zwijndrecht diende; van NGK Kampen als gemeentepredikant: R. Venderbos, die aan de gemeente verbonden blijft als predikant met bijzondere opdracht (geestelijk verzorger in een verpleeg- en revalidatiecentrum), eerder diende hij de NGK Dalfsen.

Verbonden aan NGK Amersfoort-Zuid: E.A.W. Mouissie (NGK Bunschoten-Spakenburg); aan NGK Bunschoten-Spakenburg: J. Winter (NGK Wezep).

Benoemd tot landelijk diaconaal consulent CGK: E.J. van der Linde (CGK/NGK-samenwerkingsgemeente Alexanderpolder).

Beroepbaar (NGK): kandidaat J.A.C. Weij (Kampen), 06 25570836, jaco.weij@gmail.com.

Preekbevoegdheid GKv: C.H. Vleesenbeek, chielvleesenbeek@live.nl.

Conferentie over Joodse feesten

Op 23 november organiseert het Centrum voor Israël Studies in het gebouw van de CHE een conferentie met Richard Harvey, toonaangevend in de Messiaanse beweging, over Messiaanse stemmen over de Joodse feesten. Daarbij komt de vraag aan de orde of christenen de sjabbat en de Joodse feesten moeten of mogen vieren. Informatie/aanmelding: www.centrumvoorisraelstudies.nl, cis@che.nl of 0318-696577.

In beeld: Ilse Polhuijs

Leeftijd: 50
Woonplaats: Nijkerk
Kerkelijke gemeente: GKv Nijkerk-Oost
Gezinsomstandigheden: single
Werk: schoolleider, onderwijsadviseur en supervisor/coach

›› Ik zie mezelf als verwonderd kind van mijn hemelse Vader op deze aarde rondlopen ‹‹

1. Hoe zie jij jezelf als christen? Geloven en leven zijn voor mij natuurlijk verbonden. Ik zie mezelf als verwonderd kind van mijn hemelse Vader op deze aarde rondlopen. In vertrouwen dat Hij regeert en vooropgaat, maar soms geraakt door al het lijden dat maar doorgaat. Het duurt zo lang totdat Jezus terugkomt. De werkelijke ontmoeting met God ervaar ik heel speciaal op een adventszondag, als we zingen: 'Kom tot ons, de wereld wacht, Heiland, kom in onze nacht.' Dat lied ik heb ik in mijn kinderjaren geleerd en het gaat met me mee door de jaren heen.

2. Wat is je mooiste ervaring in de kerk? De momenten dat het lijkt of God rechtstreeks tot mijn hart spreekt. Als de voorganger in de tekstkeuze, in de preek, in een liedtekst of in een gebed net die woorden kiest die ik op dat moment nodig heb. En concreet: het moment, jaren geleden, dat in onze gemeente een alleenstaande moeder haar kind ten doop hield en de predikant alle moeders in de gemeente uitnodigde om om haar heen bij het doopvont te komen staan. Die zichtbare verbondenheid in de gemeente ontroerde me.

3. Waar maak jij je boos over? Over het klagen van ons, westerse mensen, over klein leed en het blijven hangen in gemopper, terwijl er zo veel is waar de meesten van ons echt rijk in zijn. Dan mis ik de dankbaarheid.

4. Welk Bijbelgedeelte vind jij het meest indrukwekkend? Het offeren van Isaak door zijn vader Abraham. Toen ik als kind naar dit verhaal luisterde, voelde ik de spanning en de macht. De immens zware opdracht, na jaren wachten op dit kind, en de gehoorzaamheid van Abraham, lopend naast een jongen die vol vertrouwen samen met zijn vader op weg gaat. De spanning van het voorbereiden van het offer en het machtige ingrijpen van God: 'Het is genoeg, Ik weet dat je van Mij houdt.'

5. Wat is voor jou een heilig huisje? Het begint al te kantelen, maar de tweede kerkdienst lijkt soms nog wel zaligmakend. Zelf ben ik blij met een vrije zondag en het kunnen genieten van een kerkdienst en goede boeken, buiten zijn, gesprekken en ontspanning met vrienden.

6. Wanneer en waarom was je voor het laatst ontroerd? Op mijn verjaardag, toen ik weer eens ten volle besefte hoeveel mensen er al jaren met mij meelopen, mij gevormd hebben, mij steunen en ongelooflijk veel plezier geven als reisgenoten in dit leven.

7. Met wie zou je een dag willen ruilen? Ja, doe dan toch maar koningin Máxima. En dan geen werkbezoeken, maar een dagje paleis, nieuwe kleding passen, lunchen en high tea met leuke mensen en grenzeloos genieten.

8. In welk Bijbelpersonage herken je jezelf? In Elia: 'Heer, laat alstublieft een ander de taak op zich nemen, want ik wil niet, kan niet en doe liever even niet mee.' Direct hieraan gekoppeld het besef dat God te vinden is in de stilte en dat je vanuit zijn rust elke dag weer kracht mag ontvangen, ook voor soms moeilijke taken.

(beeld In een Flits/Lelystad)

Enschedese kerken vieren eenheid aan het avondmaal

In Enschede vierden zeven gemeenten van CGK, GKv en NGK op zondag 30 oktober tegelijk het avondmaal, waarbij gemeenteleden wat kerkelijke herkomst betreft 'gemixt' naar de zeven kerkgebouwen in de stad gingen. De viering markeerde dat de zeven kerken elkaar erkennen als kerken van Jezus Christus en elkaar op tal van terreinen zoeken en vinden.
Voor deze bijzondere en voor velen ontroerende avondmaalsviering maakte ds. Frederikus aan het Rot (GKv Enschede-Oost) een speciaal avondmaalsformulier, met sterke nadruk op de kerk als lichaam van Christus. Het formulier is geschreven vanuit de ervaring van gebrokenheid en de noodzaak van verootmoediging. Tegenover de vier kenmerken van de kerk – één, heilig, katholiek en apostolisch – staat het 'berouw over de kerkelijke zonden van verdeeldheid, onreinheid, partijdigheid en onverbondenheid. We schamen ons dat we in plaats van eensgezind en eensluidend nog zo vaak eenkennig, eenzijdig en eenzelvig zijn; en smeken in Jezus' naam: *Heer, ontferm U!*'
Het formulier, dat volgens Aan het Rot goed bruikbaar is in andere gemeenten, zet de uitnodiging om van het brood te eten en van de wijn te drinken in het perspectief van de pelgrim, aan wie de Heer met het avondmaal proviand voor onderweg geeft. 'In biddend opzien naar ons hemels Hoofd zullen we binnen zijn lichaam elkaar tot een hand en een voet zijn. Vele graankorrels tot één brood, vele druiven tot één wijn, vele schapen tot één kudde, verschillende kerken tot één lichaam – vanuit de innige verbondenheid met Hem die zijn lichaam en bloed gegeven heeft om al onze zonden volledig te verzoenen: Christus Jezus, de Weg, de Waarheid en het Leven.'
Tijdens de viering wensten alle kerkgangers in de zeven kerkgebouwen elkaar met een handdruk 'de vrede van Christus', als teken van verzoening, vrede en eenheid. In de diensten werd het volgens ds. Aan het Rot 'bij het avondmaal heel toepasselijke en goed zingbare' nieuwe lied van Sela gezongen: 'Laat ons samen één zijn'.

Dit bloemstuk stond in de Oosterkerk (GKv), maar de zes andere kerken hadden eenzelfde compositie voor in de kerk staan. De zeven bloempilaren staan voor de zeven kerken: verschillend, maar ook met veel overeenkomsten. Door het gezamenlijke fundament (het verlossend werk van Christus) zijn ze met elkaar verbonden. Op de witte stenen staan kernwoorden die gemeenteleden noemden voor het zoeken naar kerkelijke eenheid.

Webtips

- De complete tekst van het avondmaalsformulier is te vinden op www.onderwegonline.nl/8079-enschedese-kerken-vieren-eenheid-aan-het-avondmaal.
- 'Laat ons samen één zijn' staat op de cd *Vreugde van mijn hart* van Sela. Liedtekst, video, PowerPoint en bladmuziek zijn te vinden op www.sela.nl/liederen/138.

De *New City Catechism* in de leerdienst

In diverse Nederlandse kerken vervangt de *New City Catechism* (NCC) in de leerdiensten de Heidelbergse Catechismus. Tim Keller, predikant van de Redeemerkerk in New York, heeft in die NCC vier klassieke gereformeerde belijdenisgeschriften (de drie formuleren van enigheid en de Westminster Catechismus) samengevat. De NCC combineert de klassieke vorm van 52 vragen en antwoorden met een nieuwe invulling: de opbouw verloopt niet volgens het schema ellende, verlossing en dankbaarheid, maar aan de hand van het werk van de drie-enige God.
Ds. Gertjan Oosterhuis (GKv Zoetermeer), die er in zijn gemeente (ook samen met de CGK/NGK Zoetermeer) mee werkt, vindt dat een voordeel. 'De oude indeling gaat uit van een probleem dat mensen van nu amper nog ervaren: hoe word ik rechtvaardig voor God? Je moet mensen dan eerst een probleem aanpraten en daarna kom je met de op-

Tim Keller over Zondag 1. (beeld Opkijken.nl)

lossing. De opzet vanuit de drie-eenheid geeft de mogelijkheid voor een andere benadering: God heeft je gewild, Hij gunt al die mooie dingen die deel uitmaken van zijn wezen, ook aan jou.' Die nieuwe benadering komt volgens Oosterhuis ook uit in de plek die de wet in de NCC krijgt, namelijk vooraan: niet meer vooral als kenbron van de ellende, maar als aanduiding van Gods liefdevolle bestemming voor ons leven.
Ds. Jasper Klapwijk (Ichthuskerk, GKv Den Haag) vindt de opzet van de oude Heidelberger niet onderdoen voor de nieuwe catechismus van Tim Keller. Hij heeft materiaal gemaakt voor de bespreking van de NCC – die in Den Haag overigens de Hofstadcatechismus heet – in gemeentekringen. Deze kringen komen om de veertien dagen bij elkaar. Aanleiding om de systematische behandeling van geloof/gebod/gebed naar de kringen te verplaatsen, was het slechte bezoek van de middagdienst. Het gespreksmateriaal is te vinden op de website van de kerk en op www.opkijken.nl.
Klapwijk en anderen zijn overigens nog niet tevreden over de aansluiting van de NCC bij de cultuur van nu. Dat heeft onder meer met het taalkleed te maken, aldus ds. Gertjan van Harten (GKv Spakenburg-Zuid): 'Het taalkleed van de NCC vind ik vooralsnog wat tegenvallen. Het zit soms erg dicht tegen de tekst van de HC aan. Ik had daar meer van verwacht.' Het taalkleed en de probleemstellingen van de Heidelbergse Catechismus staan echter vaak nog verder van de mensen af, zo blijkt bijvoorbeeld bij een vergelijking van beide geschriften op het punt van de sacramenten. Oosterhuis: 'Het is op zijn minst merkwaardig dat we daarover al 400 jaar preken, alsof er sinds de zestiende eeuw op dit gebied aan roomskatholieke zijde geen enkele ontwikkeling is geweest.'

Webtips

www.newcitycatechism.com
www.newcitycatechismus.nl
www.opkijken.nl/series/new-city-catechism
www.opkijken.nl/hofstad-catechismus

Wandelend verwerken

Wandelend verwerken. Deze werkvorm wordt in steeds meer kerken gebruikt, onder meer in de GKv-gemeenten in Emmen en Axel. In Axel gebeurde dat onlangs voor het eerst. In aansluiting op een themadienst over Noach – in het kader van het jaarthema 'Ga met God' – gingen de gemeenteleden op stap. Onderweg spraken de kerkleden aan de hand van een paar vragen met elkaar over de betekenis voor henzelf van de bijzondere opdracht die Noach kreeg. Marijke Harmanny, kerkelijk werker in Axel: 'Het doel van dit alles is om de onderlinge band en ons geloof te verdiepen. Andere manieren van ontmoeting, zoals zo'n wandeling, kunnen je geloof opfrissen. Direct na de dienst samen de preek toepassen in je gewone leven, kan helpen om God ook de volgende dagen van de week bij je leven te betrekken.'
In Emmen wandelen ze al veel langer. Ze gebruiken daarbij allerlei werkvormen, vertelt organisator Marjan de Jonge: 'We hebben ook eens samen een gebed geformuleerd aan de hand van de eigenschappen van bomen die we onderweg tegenkwamen. Zoals: ik wil graag sterk worden als een oude eik; ik wil graag kunnen meebewegen als mensen in de kerk anders denken dan ik; ik wil graag gesnoeid worden zodat ik nieuwe takken kan ontwikkelen. Dat gebed hebben we na afloop samen gebeden.' In Emmen wordt ook een verband gelegd tussen de activiteit van wandelen en het woord 'wandelen' in de Bijbel (vooral in de NBG-vertaling van 1951). Volgens Marjan de Jonge levert samen wandelen 'de mooiste gesprekken' op.

Samen wandelen levert de mooiste gesprekken op. (beeld M.K. Boersema/Blijekerk.nl)

Staat de tucht op de tocht?

Veel kerken in het Westen gebruiken nauwelijks nog tucht, stellen deskundigen. In elk geval minder dan vroeger. Reden voor de Theologische Universiteit Kampen en het Praktijkcentrum om hier onderzoek naar te laten doen door twee groepen studenten. Hoewel het onderzoek plaatsvond binnen de GKv, zijn de resultaten interessant voor een bredere kring.

tekst **Hans Schaeffer**

Slechts in 2 van de 84 tuchtzaken die studenten van de TU Kampen onderzochten werd de laatste stap van tucht (excommunicatie) toegepast. (beeld petrol001/ iStock)

Kerken worstelen vaak met de vraag wie zij zijn, en of en hoe je over grenzen mag spreken. Vroeger stonden bijvoorbeeld alleen de leden in het kerkboekje, nu ook toetreders, niet-kerkelijke partners van gemeenteleden en ongedoopte kinderen. Tegelijk horen zij officieel niet bij de kerk. Hoe ga je daarmee om?
Hoe ga je om met leden die niet meer betrokken willen zijn bij kerkelijk activiteiten en soms alle contact afhouden? Mag je hen uitschrijven als 'metterdaad onttrokken'? Hoe spreek je onderling over de christelijke levensstijl en zitten daar grenzen aan? Mogen samenwonende homo's aan het avondmaal? Hoe reageer je als ouderling wanneer je in gesprek met een echtpaar uit je wijk hoort dat ze gaan scheiden? Wat doe je als mensen geen avondmaal willen vieren omdat er grote conflicten in de gemeente zijn? Deze vragen raken aan de kern van het gemeente zijn. Wie horen erbij en wie sluiten we uit? In het onderwerp van de kerkelijke tucht komen al dit soort praktijkvragen bij elkaar en raken we een kernpunt van de identiteit van de kerk.

Ontaarden

Ik omschrijf tucht als het officiële proces binnen een kerkelijke gemeente waarin ambtelijk gezag gebruikt wordt om de gemeente te bewaren als lichaam van Christus. Het gaat hierbij om een officieel proces. Er is namelijk ook informele tucht: onderlinge gesprekken, pastoraat, bemoediging en correctie. Maar hier gaat het nadrukkelijk om het gezag en de macht zoals die van de kant van de kerkenraad (predikant, ouderling) worden uitgeoefend.
Het gaat bij tucht om een proces, een praktijk. Het is méér dan een kerkenraadsbesluit. Ook het spreken dat eraan voorafgaat en de aard van die gesprekken horen erbij.
Tucht gaat verder om de identiteit van de gemeente. Het draait niet om een lijstje van uiterlijke kenmerken waaraan moet worden voldaan. Tucht betreft de kern en het wezen van wie tot de kerk behoren; het gaat om wat deze gemeenschap van gelovigen wezenlijk kenmerkt.
Ten slotte: tucht gaat om de gemeente als lichaam van Christus. Bij dit Bijbelse beeld hoort dat de lokale kerkgemeenschap zich verbonden weet met de kerk van alle tijden en alle plaatsen, de ene, heilige, algemene of katholieke, christelijke of apostolische kerk. Tucht mag niet ontaarden in het beschermen van de eigen lokale opvattingen of de persoonlijke voorkeuren van een voorganger. Het gaat erom dat de gemeente als geheel en de concrete gemeenteleden in het bijzonder werkelijk onderdeel van dat lichaam van Christus zijn en kunnen zijn.
Matteüs 18:15-20 is hierbij een belangrijke Bijbeltekst. Christus wijst hier de weg: spreek bij zonde eerst elkaar onderling aan. Als dat niet helpt, schakel je anderen in. Over die fase hebben we het hier. Als ook dan geen bekering plaatsvindt, blijkt er een grens te zijn: 'Behandel hen dan zoals je een heiden of een tollenaar behandelt.'
Tucht is direct gekoppeld aan het heilig avondmaal, want daar vier je de eenheid van de gemeente. Wie mag deelnemen?

Huwelijksperikelen

Kerkelijke tucht is onder te verdelen in twee soorten: leertucht en morele tucht. Bij de leertucht staat de zuiverheid van de leer centraal. Doorgaans gaat het daarbij om predikanten die zaken beweren die in strijd zijn met de belijdenis of de kerkorde, en daardoor ook met de Bijbel. Van predikanten wordt verwacht dat zij de Bijbelse leer verdedigen en uitleggen. En dat zij gemeenteleden daarin onderwijzen. Afwijkende meningen van gemeenteleden moeten dan ook gecorrigeerd worden, al valt dat vrijwel nooit binnen het raamwerk van de kerkelijke tucht.
Naast de leertucht is er tucht over zaken van het leven. Wie een heftig conflict heeft met een ander, kan niet zomaar avondmaal vieren. Datzelfde geldt voor allerlei andere zaken van morele en ethische aard.
De leertucht werd in de loop van de negentiende en twintigste eeuw vaak doorslaggevend geacht voor het bewaren van de identiteit: wat is een gereformeerde kerk? Antwoorden hierop trokken harde grenzen, met kerkscheuringen tot gevolg. Tegelijk werd op allerlei manieren tucht uitgeoefend in morele zaken. Herman Roodenburg deed hier bijvoorbeeld onderzoek naar in Amsterdam (1578-1700). Morele tucht kwam volgens zijn bevindingen verreweg het meeste voor en werd ook redelijk strikt toegepast. Huwelijksperikelen kregen hierbij een steeds prominentere plaats.
Het lijkt erop dat de leertucht in de loop van de negentiende en twintigste eeuw, met name rond de verschillende kerkscheuringen, weer nadrukkelijker in beeld kwam. Maar ook in die eeuwen speelde tucht over morele zaken een rol. Net als vandaag de dag. Elke ouderling zal de vele gesprekken en uitvoerige overwegingen hierover kennen.

››

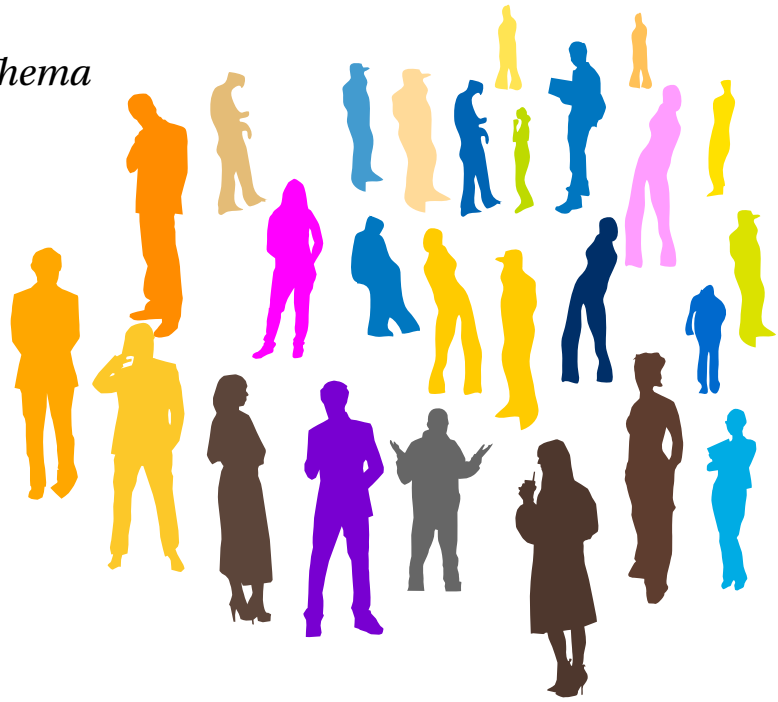

Afname van sociale controle, individualisme, tolerantie, assertiviteit: het zijn enkele redenen waarom tucht over levenskeuzes tegenwoordig vaak als ongepast wordt gezien.

Ongepast

In een eerder onderzoek van het Praktijkcentrum (2012) naar de vragen en behoeften van kerkleden kwamen verschuivingen binnen de GKv aan het licht. Kerkleden verwachten dat de kerk in de toekomst minder accent zal leggen op regels, afspraken en de kerkorde, en meer op het overbrengen van een boodschap. De precieze invulling en afbakening van leerstellige zaken verschuift naar een globale instemming op hoofdzaken en ruimte voor persoonlijke vrijheid en verantwoordelijkheid.
De recente studentonderzoeken naar de praktijk en de beleving van kerkelijke tucht bevestigen deze conclusies. Het eerste onderzoek vond plaats onder kerken in vier GKv-classes. Daar bleken in een periode van 5 jaar 84 tuchtzaken op kerkenraadsniveau behandeld te zijn geweest. Het betrof zaken rond sabbat/zondag, gezag, conflicten, huwelijk/seksualiteit en waarheid/leugen. Zaken rond huwelijk en seksualiteit waren significant vaker aan de orde dan zaken rond andere thema's.
Verder bleek dat na de eerste stap van de tucht (officiële vermaning) vaak geen andere stappen werden ondernomen. In achttien gevallen werd afhouding van het avondmaal toegepast, in één situatie werd voor een gemeentelid officieel voorbede gedaan in de gemeente en in twee situaties werd ook de laatste stap (excommunicatie) toegepast.
Regionaal waren er grote verschillen. In één classis werden beduidend minder situaties van tucht gerapporteerd dan in de andere drie. In een open-vragenronde onder deze kerken stelde men enerzijds dat tucht belangrijk was, maar anderzijds dat hier voor de opbouw van de gemeente weinig van verwacht werd.

Het tweede onderzoek vond plaats in zes gemeenten die allemaal in min of meer landelijke gebieden gesitueerd zijn, zodat de uitkomsten onderling vergelijkbaar zijn. 52 personen werden geïnterviewd, waarvan 34 gewone gemeenteleden, 11 ouderlingen of diakenen en 7 predikanten.
Van de 34 gemeenteleden waren 21 vrouw. Deze groep kende nauwelijks verhalen over of situaties van kerkelijke tucht. Toch bleek dat men tucht over het algemeen een waardevol middel vond. 'Niet alles kan getolereerd worden in de kerk.'
Er werd door de geïnterviewden regelmatig onderscheid gemaakt tussen tucht over de leer en tucht over levenskeuzes. Leertucht achtte men belangrijk en mogelijk, terwijl tucht over levenskeuzes als ongepast werd gezien. Als verklaring gaf men vaak aan dat er een culturele afstand gegroeid is tussen de tijd waarin de kerkelijke tucht werd 'uitgevonden' en vandaag. Termen als afname van sociale controle, individualisme, tolerantie en assertiviteit werden in dit kader gebruikt. Er was onvoldoende gemeenschap voor de tucht.

Of de tucht in de loop van de tijd is afgenomen, zou alleen met gedegen historisch onderzoek vastgesteld kunnen worden. Maar deze studentenonderzoeken maken wel duidelijk dat kerkelijke tucht over morele en ethische kwesties nog steeds wordt toegepast, hoewel met regionale verschillen. Leertucht kwam in de onderzochte classes in de periode 2010-2015 niet voor.
In de beleving van kerkleden is tucht enerzijds onmisbaar ('niet alles kan getolereerd worden'), terwijl anderzijds van de uitvoering van tucht niet veel opbouwends voor de gemeente wordt verwacht. Op drie punten wil ik deze gegevens duiden.

1. Identiteit

Tucht heeft te maken met identiteit: is deze gemeente echt heilig? Die heiligheid hangt nauw samen met het bekende onderscheid tussen de zichtbare en de onzichtbare kerk, zoals dit in de gereformeerde traditie vanaf Calvijn is gebruikt. De kerk bestaat uit allerlei mensen, met allerlei soorten gedrag en opvatting. Dat is de zichtbare kerk. De onzichtbare kerk definieert Calvijn als de kerk 'zoals die in werkelijkheid voor Gods aangezicht bestaat, waarin alleen zij opgenomen worden die door de genade van de aanneming kinderen van God en door de heiliging van de Geest ware lidmaten van Christus zijn' (*Institutie* IV.1.7).
Voor Calvijn wordt de tucht in de loop van de jaren een steeds belangrijker middel tegenover de dopersen, om te beklemtonen: de kerk moet bewaard worden bij haar redding. Beide aspecten – de kerk is zichtbaar én onzichtbaar – zullen steeds in het oog moeten worden gehouden. Zo

›› Zaken rond huwelijk en seksualiteit waren significant vaker aan de orde dan zaken rond andere thema's ‹‹

niet, dan valt de kerk ten prooi aan of een dopers heiligheidsstreven of een gemakzuchtig postmodern 'alles kan en mag'.
Martin Luther heeft nog een derde typering gegeven: de kerk is niet alleen zichtbaar of onzichtbaar, zij is ook verborgen. Daarmee geeft hij een waardevol instrument om het tegelijkertijd zichtbaar en onzichtbaar zijn van de kerk uit te drukken. De verborgen kerk is alleen zichtbaar voor de ogen van het geloof. De ware kerk bestaat niet achter of boven de zichtbare kerk, maar is verborgen *in* haar aanwezig, terwijl er wel degelijk vele 'huichelaars' onderdeel van zijn, zoals zowel Luther als Calvijn stelt.
De moeite die een kerk doet om in concrete situaties over tucht na te denken en die toe te passen, laat zien dat zij zich terecht bewust is van het feit dat de scheidslijn tussen wie wel en wie niet bij de zichtbare kerk hoort een zaak is van veel geloof en wijsheid. Uiteindelijk valt de beslissing hierover pas bij de wederkomst van Christus.

2. Cultuur

Een ander aspect is dat kerkleden aangeven dat de cultuur zo sterk veranderd is. Tucht hoorde bij een tijd van sterke sociale controle en gemeenschap. Dat past niet meer bij vandaag. Tucht zou pas zin hebben als er voldoende gevoel van onderlinge betrokkenheid aanwezig is.
De gedachte is dat de ervaring van gemeenschap een noodzakelijke voorwaarde is voor kerkelijke tucht, maar ik denk dat dat een kip-eidiscussie is. Deze discussie kan alleen worden beslecht als we bedenken dat we niet eerst een sterke gemeenschap moeten vormen voordat tucht kan worden toegepast. Tucht is simpelweg één van de manieren waarop de kerk haar roeping in de wereld om heilig te leven serieus moet nemen. Ook nu. De worsteling die dit met zich meebrengt, moeten we niet vermijden, maar aangaan. Alleen dan zullen we merken dat de kerk zich gaandeweg als gemeenschap leert ervaren en gedragen.

3. Worsteling

De worsteling met onder meer de tucht hoort een kenmerk te zijn van een kerk die onderweg is naar het koninkrijk. Waar een kerk niet meer worstelt met tucht, is zij verleerd te leven in de spanning tussen Gods komende rijk en de werkelijkheid van vandaag.
Dit betekent ook dat er een mate van diversiteit bestaat binnen de kerken. Belangrijk is de vraag waar de grens ligt: wat kan wel en wat kan niet in de kerk? En net zo belangrijk is de vraag: langs welke weg komen wij – plaatselijk en eventueel landelijk – tot het stellen van grenzen? Onze kerkelijke identiteit ligt niet alleen in onze grenzen, maar evengoed in de manier waarop wij binnen die grenzen al zoekend onze weg gaan.

Gesprekspunten

Wat zijn nu – gelet op het voorgaande – zaken die de komende tijd op de agenda van de kerken zouden moeten staan? Op een minisymposium van het Praktijkcentrum en de TU Kampen op 18 november (zie kader) gaan we hiermee verder.

1. Als kerkleden gemeenschap als een voorwaarde voor tucht zien, hoe kunnen kerkenraden en gemeenten die gemeenschap dan zinvol stimuleren? Gewoon roepen dat het zou moeten helpt niet. Dwang lijkt me ook geen geschikt middel. Wat dan wel?

2. Veel kerken kennen een kringstructuur. Hoe kunnen zulke kringen werkelijk een vorm van gemeenschap worden waarin we ook het stevige en kritische gesprek over de grenzen van de kerk kunnen voeren? Of past dat niet op een kring? En zo niet, waar dan wel?

3. Er moeten grenzen zijn aan wat 'christelijke kerk' kan heten. Maar hoe voeren we het gesprek over die grenzen op een goede manier als het echt spannend wordt?

4. Tucht in zaken van de leer lijkt niet meer aan de orde. Betekent dit dat onder ons alles duidelijk is of zijn we ook in de leer toenemend divers aan het worden? Tucht in morele zaken raakt voor velen aan de privésfeer. Hoe kan de kerk zich op een zinvolle manier met de privésfeer van gemeenteleden bemoeien? En wat betekent dat alles voor onze identiteit?

5. Hoe moeten we concreet de zogenoemde 'terugwijzing' rond de vieringen van het heilig avondmaal opvatten? Als een algemene oproep die verder nauwelijks gevolgen heeft? Of moeten we dieper afsteken en hieraan concrete consequenties verbinden?

Hans Schaeffer is hoofddocent praktische theologie aan de TU Kampen en hoofd onderzoek van het Praktijkcentrum van de GKv.

Symposium

Het Praktijkcentrum en de TU Kampen organiseren op 18 november een minisymposium over de tucht. Studenten van de universiteit zullen de resultaten van hun onderzoeken naar tucht in de GKv presenteren. Daarnaast zijn er bijdragen van Jannet de Jong, Erik de Boer, Leon van den Broeke en Hans Schaeffer, die het onderwerp vanuit verschillende disciplines verdiepen. Het symposium vindt plaats in de TU Kampen. Meer info: www.praktijkcentrum.org/highlight/minisymposium-wat-is-er-gebeurd-met-de-kerkelijke-tucht.

Yme Horjus wil terug naar tucht van onderop

‘Laat merken dat je elkaar bij de Heer wilt houden’

‘De tucht in de kerk is helemaal verambtelijkt. Veel te gauw en veel te makkelijk wordt er naar de kerkenraad gekeken. Er is verlegenheid om elkaar aan te spreken. Maar we moeten die vrijblijvendheid voorbij en weer rekenschap vragen en verantwoording afleggen aan elkaar, precies zoals onze Heiland het heeft bedoeld.’ Emeritus baptistenpredikant Yme Horjus (1950) vertelt hoe tucht voor hem op een bijzondere manier actueel werd.

tekst en beeld **Jan Haveman**

De ouders van Yme Horjus werden ooit onder de tucht gezet vanwege een conflict met een voorganger uit een baptistengemeente. Uiteindelijk werd de censuur opgeheven, maar zonder excuses. ‘Dit had veel impact op mijn zus en mij. Mijn zus is daarna nooit meer lid geweest van een kerk, terwijl ze wel gelovig is gebleven. Zelf had ik zoiets van: zo moet het dus niet. Maar hoe dan wel?’

Horjus ging erover nadenken. Al in 1994 schreef hij er een afstudeerscriptie over en sinds 2008 is hij met een promotieonderzoek bezig aan de TU Kampen, onder leiding van Mees te Velde.

‘Je kunt tucht niet losmaken van de kerk en de kerk niet losmaken van tucht’, stelt Horjus. ‘Beide horen echt bij elkaar, zoals discipline bij discipelschap.’

Toch is tucht niet meer vanzelfsprekend. Waarom horen tucht en kerk bij elkaar?

Horjus: ‘Allereerst omdat de Heer Jezus zelf in Matteüs 18 een instructie geeft hoe je moet handelen als je iemand ziet zondigen. In die beschrijving valt het woord “winnen”. Dat wil zeggen dat een broeder of zuster “verloren” raakt als hij of zij een dwaalweg opgaat. Het is dus de taak van de kerk en de individuele leden om in actie te komen. En als ik het goed begrijp van de Heer Jezus: eerst een-op-een.

Alle vermaning in het Nieuwe Testament is er trouwens op gericht om ons op het spoor van het evangelie te houden. “Vermaan elkaar.” De verantwoordelijkheid voor elkaar spreekt hier duidelijk uit.’

Hoe moet je de tucht bedienen, en over welke zaken?

‘Mijn grootmoeder werd onder censuur geplaatst omdat ze vleeskleurige in plaats van zwarte kousen droeg. En ik las van iemand die onder de tucht werd gezet omdat hij op de dag des Heren aan een hardrijderij op de schaats had meegedaan. Dergelijke tuchtoefening houd je nu voor onmogelijk. Dat laat zien dat de opvattingen over zonde steeds opschuiven.’

In Matteüs 18 gaat het over ‘iemand die zondigt’, maar je moet het er dus eerst over hebben wat zondig is?

‘Het is onvermijdelijk dat zonde vanuit de eigen tijd en cultuur wordt ingevuld. Je moet altijd oordelen met de kennis die je op dat moment hebt. Dat vraagt

Yme Horjus met twee beeldjes die typerend zijn voor tucht: Petrus, die de sleutel in zijn hand heeft, en de goede herder, die liefdevol de schapen weidt en het verloren schaap op de nek neemt.

zelfonderzoek van kerken en kerkleden. Zijn er misschien zaken die we in de kerk normaal zijn gaan vinden verabsoluteerd? Bijvoorbeeld als het gaat om de zondagsrust? Er zijn in het geloof en in de kerk zeker vaststaande, onopgeefbare dingen. Maar wat ik nu als vaststaand zie, kunnen anderen en ikzelf over twintig jaar weer anders beschouwen.'

Horjus pleit voor tucht van onderop. Dat sluit aan bij de structuur van baptistengemeenten. Daarin is over het algemeen de gemeentevergadering het hoogste gezag (congregationalistisch). Dat in tegenstelling tot de gereformeerde kerkstructuur, waarin de kerkenraad doorgaans het beleid bepaalt (presbyteriaal). Horjus: 'Ik geloof dat de Geest van God aan de gemeente gegeven is en dat alle leden dragers van Gods Geest zijn. Samen beslissen zij of iets of iemand tuchtwaardig is.'

Maar gemeenteleden zijn niet altijd vol van de Geest en op gemeentevergaderingen is er nog weleens geharrewar.
'Maar datzelfde geldt natuurlijk net zo goed voor een kerkenraad. Het is niet bewezen dat een kerkenraad een betere hoeder is van de waarheid dan een gemeentevergadering.'

Maar loop je met zo'n gemeentevergadering over tucht niet het risico dat iemand aan de schandpaal genageld wordt (tegenwoordig sowieso een trend)? Is het vanwege de gevoeligheid niet beter om het in een kleinere kring op te pakken?
'Die kleinere kring heeft zeker mijn voorkeur. Zo kun je in een vroeg stadium heel wat voorkomen, zodat situaties niet escaleren of in aanmerking komen voor echte tuchtmaatregelen. In de gemeentevergadering zou besloten moeten worden waarop de gemeente met tucht moet reageren, maar dan wel los van een casus die zich aandient. Zo zou het goed zijn als er een

››

Schemering

Ik heb niet zo veel met deze tijd van het jaar. Dat klinkt gek, alsof er niet belangrijker dingen zijn dan een jaargetijde. En toch, gevoel liegt niet. Het liefste zou ik de winter overslaan. Te koud. Te korte dagen. Ik hou van licht, van warmte, de zon. Ik hou trouwens ook niet van schemering en van schemeren. Decennia geleden deden mensen dat: schemeren – als werkwoord. Bewust gingen aan het einde van de middag de lichten nog niet aan. Mensen zaten in het halfdonker. Mijn opa en oma bijvoorbeeld. Ik vond dat drie keer niks. Maar zoiets zei je niet, hoe aardig zij ook waren. Dat deed je niet, toen. Tijden veranderen. Recent zei een kleine kleinzoon tegen mij: 'Wij zijn vriendjes, hè?' Klopt.

Nu zijn dit mineure muizenissen vergeleken met de schemering die in het leven van mensen ontstaat bij alzheimer of dementie. Veel ouderen lijden eronder. Triest, ook om steeds opnieuw een beetje afscheid te moeten nemen. Soms is zo'n aandoening er al op jongere leeftijd. Beide, op oudere en jongere leeftijd, maak ik nu van best dichtbij mee. Dat doet pijn.

›› Dat deed je niet, toen ‹‹

Onwillekeurig denk ik soms aan Prediker. In hoofdstuk 12 schrijft hij over de zon die verduistert. Ik weet: Prediker is geen makkelijk Bijbelboek. En ook dit hoofdstuk rek je zomaar uit, bijvoorbeeld door elk dichterlijk beeld om te zetten naar een lichaamsfunctie. Toch is wel duidelijk dat Prediker hier schrijft over de levensfase waarin het zicht minder wordt en de geest uitdooft. Als je dit ziet, als de mogelijkheid tot communiceren afneemt, roept dat vragen op. Waar is de geest nu toch? Is die deels al weg? En waar naartoe dan? Is er nog iets van besef van God? Bereik ik hen als ik praat of een Bijbelstukje lees? Ja, denk je soms. Maar is dat ook zo?

Het gaat hier schemeren. Maar dit zinnetje moet niet het slot zijn. Vlak voordat Prediker schrijft over 'verduistert' staat er: 'Gedenk je schepper'. Zelf kunnen ze dat niet goed meer. Wat mooi is het dan dat God, de schepper, wel aan hen denkt. Ik hoop dat dit belijden de mensen die nog veel dichter bij hen staan bemoedigt.

Leendert de Jong (GKv), hoofdredacteur *OnderWeg*

›› *'Mijn grootmoeder werd onder censuur geplaatst omdat ze vleeskleurige in plaats van zwarte kousen droeg'* ‹‹

doorgaand gesprek plaatsvindt over dingen die vanuit de navolging van Christus verwerpelijk zijn. Ik pleit niet voor lijstjes, maar er zijn nu eenmaal dingen die niet horen bij discipelschap.
Een belangrijk voordeel van het congregationalistische model is dat je in elk geval draagvlak hebt voor de besluiten die worden genomen, ook als het gaat om tucht en wat tuchtwaardig is.'

Gereformeerde kerken hebben Matteüs 18 kerkrechtelijk ingeweven in hun tuchtpraktijk. Wat vindt u daarvan?
'Ook in de statuten en reglementen van menige baptistengemeente wordt bij het artikel over de tucht verwezen naar Matteüs 18. Het is mij opgevallen dat het vaak de enige Bijbeltekst is die in de statuten genoemd wordt. Ik wil dat honoreren door de volgorde van de stappen die in die tekst genoemd worden aan te houden. Verklaar iets dus niet meteen tot een kerkenraadszaak, maar geef alle ruimte voor de tucht van onderop. Pas in een later stadium komt de kerkenraad eraan te pas, wanneer iemand volhardt in zondig gedrag. Dat is ook het stadium waarin de gemeente als geheel erbij betrokken wordt en de gemeentevergadering zich erover moet uitspreken. In de meeste gemeenten van baptistensignatuur heeft die vergadering het laatste woord en ik wil erop vertrouwen dat de leden daarin door de Geest geleid worden.'

Tegelijk is de praktijk van de tucht in baptistengemeenten net zo problematisch geworden als in gereformeerde kerken...
'Matteüs 18 staat echt onder druk. We kijken weg. We zijn bang om iemand ergens op aan te spreken. Daarmee komt de erosie van binnenuit. En je merkt de afbrokkeling en verkruimeling van het geloof aan alle kanten.
Het is echt nodig dat we weer gaan doen wat onze Heiland heeft aangewezen: dat we elkaar wél rekenschap vragen en dat we verantwoording afleggen. We

zouden juist bang moeten zijn om bang te zijn voor tucht. Want je bent kapitein van de reddingsboot; je moet die ander redden! Daar gaat het toch ten diepste om.'

Horjus loopt naar de kast en haalt er twee beeldjes uit die volgens hem typerend zijn voor tucht. Het ene symboliseert Petrus, die de sleutel in zijn hand heeft. Dat sluit aan bij het Bijbelwoord dat wat op aarde gebonden wordt, ook in de hemel gebonden zal zijn. Het andere is een beeldje van de goede herder, die liefdevol de schapen weidt en het verloren schaap op de nek neemt. 'In het verleden zaten we vooral op de pool van de waarheid, de sleutel die de deur opent of sluit. Later vooral op de pool van de liefde: we durfden een langere weg met mensen te gaan. Maar je merkt dat dat het ook niet helemaal is. Het is de uitdaging om beide bij elkaar te houden.'
Volgens Horjus zie je hetzelfde in de maatschappij, waar meer en meer behoefte komt aan duidelijkheid en handhaving. 'Zelfs premier Rutte heeft het nu over "de norm stellen". De kerk heeft meegedeind op het postmodernisme. Laten we niet bang zijn om nu ook duidelijk te zijn.'

Hoe werkt tucht van onderop concreet?
'Het begint met het gesprek. Durf die ander aan te spreken. Niet belerend, hoogmoedig of veroordelend, nee, heel duidelijk vanuit de geest van Galaten 6:1, met zelfkennis en zachtmoedigheid. Maar wel doen dus, wel durven. Aansluitend bij de navolging van Christus, bij discipelschap. Informerend, aansporend, zo nodig vermanend. Zo van: heb je erover nagedacht dat dit of dat niet in overeenstemming kan zijn met wat Jezus Christus van je vraagt? Laat merken dat je elkaar niet wilt betuttelen, maar elkaar bij de Heer wilt houden.'

›› 'We zouden bang moeten zijn om bang te zijn voor tucht' ‹‹

Yme Horjus: 'Laten we met elkaar toch vurig bidden om wijsheid om in 2016 op de weg van de Heer te blijven.'

Tegelijk kent Horjus situaties waarin het niet heeft gewerkt en waar het nodig was om er samen met iemand anders naartoe te gaan. Of waar het uiteindelijk zo ver kwam dat de gemeentevergadering iemand het lidmaatschap van de kerk ontnam. 'Maar meestal komt het niet zo ver en neemt iemand zelf afscheid van een gemeente.'

Een beroep op de Schrift neemt de onmacht om elkaar aan te spreken niet weg. Zeker omdat er grote onzekerheid is over welke zonde wel benoemd moet worden en waar je niet al te moeilijk over moet doen. Hoe kom je uit die spagaat?
'Ik beaam volmondig dat het postmoderne levensgevoel, dat ook van gelovigen bezit heeft genomen, verlammend werkt. Daardoor alleen al is er een zekere onmacht. Maar ook vanwege schuivende panelen binnen de christelijke ethiek. Wat is nog tuchtwaardig? Ik heb dat gemerkt bij het onderwerp ongehuwd samenwonen. In lang niet meer alle gemeenten binnen ons kerkverband is dat nog een item van tuchtwaardigheid. Dat lag in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw wel anders. Toen werd vanuit een allergische reflex gereageerd. Ik denk dat we ons bewust moeten zijn dat het in elke tijd aankomt op het onderscheidingsvermogen waar Paulus in het begin van de Filippenzenbrief op wijst. Laten we met elkaar toch vurig bidden om wijsheid om in 2016 op de weg van de Heer te blijven. De spagaat blijft voelbaar.'

Jan Haveman is predikant van de Goede Herderkerk in Emmen (GKv) en redacteur van *OnderWeg*.

Aan de slag met tucht

Waar en waarvoor wordt tucht nog toegepast? Uit een peiling die ik in 2015 onder kerkenraden hield, blijkt dat het nog maar weinig gebeurt. En als het gebeurt, dan met name rond het zevende gebod. Maar in onze verlegenheid met de tucht ligt volgens mij een mooie uitdaging. Laten we opnieuw met elkaar in gesprek gaan over het waarom en het hoe van de tucht.

tekst **Jannet de Jong** beeld **umermalik/Flickr**

Tucht is voor velen kerktaal. De eerste associatie met tucht is vaak die van de uiterste stap. Dat gezegd wordt: 'Jij past niet langer in deze gemeenschap van Christus.' En dat is iets waar we in de kerk verlegen mee zijn.
Maar juist het verlegen zijn *met* maakt dat je in gesprek kunt gaan *over*. Leren en spreken over de tucht helpt je als gemeente met ijken: is dat waarover we hier spreken wezenlijk voor de leer en het leven van de gemeente(leden)? Maak rond het thema bijvoorbeeld eens gebruik van de oefeningen bij dit artikel (zie kader).

Verplicht

Het is altijd goed om te beginnen bij de basis. Kijk samen eens achter het woord 'tucht'. Het Akkoord van Kerkelijk Samenleven van de NGK zegt in artikel 25: 'Tucht is erop gericht de leden van de gemeente die zondigen te behouden, hen met God, de gemeente en hun naaste te verzoenen en de gemeente te bewaren bij de heiligheid van het verbond van de Here.' En de Kerkorde van de GKv zegt in artikel D52.1: 'De leden van de gemeente zijn van Godswege verplicht elkaar te steunen in de strijd tegen de zonde. Zij vermanen elkaar liefdevol naar de regel die Christus in Matteüs 18 heeft gegeven.'
De tucht is blijkbaar zo belangrijk voor de kerk dat de gelovigen verplicht zijn elkaar te steunen in de strijd tegen de zonde. Daar zit een heel belangrijk uitgangspunt achter, namelijk dat je elkaar in de kerk heel hard nodig hebt. Alleen ga je het niet redden. God heeft ons aan elkaar gegeven om elkaar te laten zien wat het betekent om te geloven. Daarbij hoort ook de strijd die je soms in jezelf of daarbuiten aangaat met wat niet past bij God.

De vraag die we elkaar voorleggen als het gaat om tucht is: ben jij echt onderweg met God? En hoe ben je onderweg?

Sleutel

Het doel van de gemeente is om een ware gemeenschap van navolgers van Christus te zijn. Dat is een gemeente die leeft uit zijn liefde en genade, en deze liefde en genade doorgeeft aan elkaar. De grootste uitdaging voor een gemeente die de tucht als kenmerk van een ware kerk beschouwt, is om in navolging van onze Vader daadwerkelijk ruimte te geven voor het belijden van zonde en het werken aan herstel. Ik vind dat de catechismus dat heel mooi verwoordt: aan allen samen en aan ieder persoonlijk wordt verkondigd dat al hun zonden hun door God om de verdienste van Christus werkelijk vergeven zijn, zo vaak zij de belofte van het evangelie met waar geloof aannemen (Zondag 31).
Wanneer het evangelie wordt verkondigd en wij elkaar in het licht van het evangelie zien, gaat door die verkondiging de hemel open. Dan ontstaat een gemeenschap van navolgers. De tweede sleutel van het koninkrijk, de tucht, is dus eigenlijk de andere kant van dezelfde medaille. Tucht en verkondiging staan niet los van elkaar. De verkondiging is het woord, de tucht gaat over de daad.

›› Leren en spreken over de tucht helpt je als gemeente met ijken ‹‹

Daarbij is het van belang om te zeggen dat een gemeente van navolgers iets anders is dan een gemeenschap van morele perfectie! De vraag die we elkaar voorleggen als het gaat om tucht is: ben ››

›› Een gemeente van navolgers is iets anders dan een gemeenschap van morele perfectie! ‹‹

jij echt onderweg met God? Hoe ben je onderweg? Wat kom je tegen?

Roddel

Dit zijn vragen die we elkaar als broers en zussen moeten leren stellen in een gemeente die wil werken aan goede relaties. Dat betekent dat gemeenten ruimte moeten geven en maken voor het onderling samenleven. Om goede relaties te hebben, heb je samen tijd en ruimte nodig.
Gesprekskringen, groeigroepen, gemeenteprojecten en verenigingen zijn allemaal plekken waar mensen relaties kunnen oefenen. Dat begint al bij het zorgen voor een goede sfeer. Wees in de groep altijd beducht op roddel en vooroordeel. Luister eens hoe vaak op jouw kring of vereniging een oordeel doorklinkt in wat wordt gezegd. Let er eens op hoe vaak het onnodig over derden gaat, en hoe moeilijk het is om over jezelf te spreken.
Een gemeenschap van liefde en genade moet heel scherp zijn in haar motieven om over elkaar te spreken. Hoe veilig zijn we bij elkaar?

Grenzen

Op dit gebied ligt volgens mij ook een roeping voor ambtsdragers. Kunnen zij vooropgaan in het oefenen in relaties? Dat kan heel klein beginnen, door ook als ambtsdrager actief betrokken te zijn bij een gespreksgroep. De kerkenraad kun je zien als zo'n gespreksgroep. Deel met elkaar je geloof en ongeloof en leg alles voor aan God.
Deze betrokkenheid op de gespreksgroep en op elkaar laat allereerst zien wat de kerkenraad verwacht van onderling pastoraat. Misschien kun je de oproep aan de gemeente om met de verdwaalde in gesprek te gaan eerst uitoefenen in kleine kring? Daarnaast geeft het je ook de mogelijkheid om te kijken waar de kerkenraad kan aansluiten bij wat in de kleine groepen gebeurt. Want elkaar onderling vermanen kent grenzen, zo eerlijk moeten we zijn. Wanneer mensen zich onttrekken aan de kleine kring en geen gehoor geven aan onderling vermaan, dan mag je als oudsten gebruikmaken van andere middelen. Dat zal nooit makkelijk zijn, maar is, als de gemeente zich oefent in een eerlijk gesprek over geloof en ongeloof, veel meer verbonden met de gemeenschap.
Dit kan volgens mij betekenen dat iemand die al veel langer thuis is in het kerkgezin anders vermaand wordt dan iemand die juist onderdak vindt. Dat is spannend, want het vraagt van ons dat we elkaar goed leren kennen om in te schatten wat mogelijk is. Maar voor de leden van één huisgezin is het vanzelfsprekend dat het oudere kind en het jongere kind verschillend worden aangesproken.

Hoe ga je in gesprek over tucht en vermaan? Ga uit van de liefde en de genade van Christus, in de gemeenschap en gericht op het behoud van je broers en zussen, jong en oud.

Jannet de Jong werkt voor het Praktijkcentrum van de GKv.

Gespreksstof

Denk met je kring of kerkenraad eens na over de volgende stellingen.

1. Het avondmaal is een verzamelplaats voor zondaars. We moeten hen die niet kunnen breken met hun zonde dus aan de avondmaalstafel brengen.
2. We mogen voor toetreders andere normen hanteren dan voor de eigen gemeenteleden.
3. De getuigenissen van hen die open over hun misstappen en bekering kunnen spreken, zijn broodnodig om een open gemeenschap te vormen.

Gespreksoefening

Doe in je kring of kerkenraad een gespreksoefening. Tucht en vermaning vinden in de gemeente plaats op verschillende niveaus. Met onderstaande gespreksoefening denk je na over deze niveaus en oefen je het gesprek. De oefening is ontleend aan een oefening van Ernst Leeftink in *Wegwijs*.

1. Schrijf onderstaande vier vragen op afzonderlijke vellen papier. Zelftucht: wanneer was een preek, gesprek of (Bijbel)tekst voor jou confronterend? Onderlinge tucht: heb je weleens uit liefde onderlinge tucht beoefend? Kerkelijke tucht: waar ligt jouw persoonlijke moeite als het om het toepassen van de kerkelijke tucht gaat? Algemeen: met welk onderdeel van dit verhaal kun je uit de voeten in de praktijk en wat heeft je geholpen bij jouw kijk op de tucht?
2. Laat iedereen zijn antwoord of reactie op een kaartje schrijven. Plak deze bij de vragen.
3. Lees van elkaar wat geschreven staat en bespreek dit met elkaar, eventueel in kleinere groepen.
4. Kies een onderwerp waarover je binnen deze groep samen zou willen doorspreken. Hoe ga je dat doen? Maak concrete afspraken!

Nieuws

GKv-deputaten: alle ambten open voor vrouwen

Deputaten M/V en ambt – een in 2014 ingestelde studiecommissie – adviseren de GKv-synode om alle ambten in de kerk open te stellen voor vrouwen. Dat doet volgens hun recent gepubliceerde rapport 'het meest recht aan de ruimte die de Bijbel geeft voor de inzet van gaven en talenten van vrouwen met een roeping'. Het moet aan de vrijheid van plaatselijke gemeenten worden overgelaten om te bepalen of en wanneer zij vrouwen tot de ambten zullen roepen en daarin zullen bevestigen. De GKv-synode die in 2017 bijeenkomt zal over het deputatenadvies moeten besluiten. Zie verder pagina 26-31.

Regioavonden over M/V en ambt

Deputaten M/V en ambt beleggen in samenwerking met deputaten M/V in de kerk zes regioavonden waarop ze hun recent uitgebrachte rapport presenteren en de mogelijkheid bieden voor gesprek daarover. De volgende avonden staan gepland: 16 november GKv Amersfoort-Centrum; 17 november GKv Assen-Kloosterveen en GKv Hardinxveld-Giessendam; 21 november GKv Eindhoven-Best; 23 november GKv Drachten-Nijega en GKv Zwolle-Berkum. Vanwege de beperkte ruimte is inschrijven noodzakelijk. Dat kan tot uiterlijk drie dagen voor de regioavond via mv.gkv.nl/gemeenteavond-bijwonen.

Landelijke Vergadering NGK begonnen

De nieuwe Landelijke Vergadering (LV) van de NGK, te vergelijken met de synode in andere kerken, is begonnen. Voorafgaand aan de opening werd een bidstond gehouden onder leiding van ds. C.T. de Groot. Na de openingszitting zal de LV pas weer in maart 2017 bijeenkomen. De vergaderingen worden in Nunspeet gehouden. Op de eerste zittingsdag op 13 november staat onder meer de toetreding tot Steunpunt Kerk*en*Werk, waarvan tot nog toe alleen GKv-gemeenten lid waren, geagendeerd, evenals de werkwijze van de LV.

GKv-classis wil andere werkwijze van synode

Het feit dat de GKv-synode op vrijdag en zaterdag vergadert, maakt het moeilijk om jonge ambtsdragers die een gezin hebben af te vaardigen, aldus de classis Utrecht. Die vraagt de synode daarom minder overdag en meer op doordeweekse avonden te vergaderen, en ook vaker een synode te houden, zodat er per synode over minder onderwerpen gesproken hoeft te worden. De classis Utrecht heeft andere classes om adhesie gevraagd.

Colofon

Kernredactie
Ad de Boer (hoofdredacteur), Jan Haveman, Johanne de Heus (beeldredacteur), Leendert de Jong (hoofdredacteur), Peter Hommes, Pieter Kleingeld, Erik Koning (eindredacteur), Jordi Kooiman (eindredacteur), Bas Luiten, Heleen Sytsma-van Loo, Jolyn van Varik-Nijssink.

Brede redactie
Kernredactie plus Rob van Houwelingen, Hans Schaeffer, Peter Strating, Hans Vel Tromp.

Medewerkers
Eline de Boo, Han Hagg, Simon Kadijk, Myriam Klinker-De Klerck, Jan Kuiper, Roel Kuiper, Almatine Leene, Wim van der Linde, Embert Messelink, Jan Mudde, Maurits Oldenhuis, Anko Oussoren, Hans-Jan Roosenbrand, Wolter Rose, Wim van der Schee, Karen Scheele, Joost Smit, Paul Smit, Esther Spiering-de Hek, Karel Smouter, Jeroen Sytsma, Daniël Timmerman, Roel Venderbos, Maarten Verkerk, Ronald Westerbeek, Dick Westerkamp, Jeannette Westerkamp-Stegeman, Peter Wierenga.

Redactieadres
't Hazeveld 115, 3862 XA Nijkerk, 033-750 67 87, redactie@onderwegonline.nl.

Lezersservice
Voor abonnementen, adreswijzigingen, opzeggingen en bezorgklachten:
Nico Schenk, Droogoven 7, 3961 EW Wijk bij Duurstede, 0343-57 50 27, administratie@onderwegonline.nl.

***OnderWeg* in braille, grootletter en audio**
OnderWeg is beschikbaar in passende leesvormen bij de Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden (CBB). Neem voor meer informatie contact op met de CBB: 0341-565499.

Abonnementsprijzen
Jaarabonnement: € 46,- (studenten € 23,- / Europa € 85,- / buiten Europa € 115,-).
Abonnement OnderWegOnline: € 37,50.
Proefabonnement: drie maanden gratis.
Neem voor het afsluiten van een abonnement contact op met de lezersservice (zie hierboven) of vul uw aanvraag online in op www.onderwegonline.nl.
IBAN: NL89INGB0000404945 t.n.v. Gereformeerde Persvereniging OnderWeg te Wijk bij Duurstede.

Persvereniging
OnderWeg is een uitgave van de Gereformeerde Persvereniging OnderWeg.
Informatie: Marga van Gent-Petter (secretaris), persvereniging@onderwegonline.nl.

Bestuur Persvereniging
Bernard Bos, Marga van Gent-Petter, Aad Lootens, Hillie van de Streek en Tjirk van der Ziel.

Adverteren
Nico Postuma, 06-139 959 05, adverteren@onderwegonline.nl.
Zie voor de formaten, tarieven en verschijningsdata www.onderwegonline.nl/adverteren.

Vormgeving
Bredewold. Creatie, web & print. Postbus 86, 8090 AB Wezep, 038-376 33 90, fax 038-376 53 03, onderweg@bredewold.nl, www.bredewold.nl.

Technische realisatie en druk
Zalsman B.V., Steinfurtstraat 1, 8028 PP Zwolle, Postbus 1025, 8001 BA Zwolle, 038-467 00 70.

www.onderwegonline.nl
www.facebook.com/onderwegonline
www.twitter.com/onderwegonline

Medelijden is zo zielig

Barmhartigheid. Wie buiten de kerk kent dat woord nog? Bezoekers van de Ikea misschien, als de naam van een keramische kookplaat: *Barmhärtig*. Zondag 20 november wordt het (rooms-katholieke) 'heilig jaar van de barmhartigheid' afgesloten. Heeft dit bijzondere jaar bijgedragen aan grotere bekendheid met barmhartigheid?

tekst **Roelof Vellinga** beeld **Highwaystarz-Photography/iStock**

Toen paus Franciscus zijn plannen voor dit heilige jaar bekendmaakte, werd ik meteen geraakt. Door dat woord 'barmhartigheid'. In *OnderWeg* (5/2016) schreef ik er een opinieverhaal over: 'Het feest van barmhartigheid blijven vieren'. Rond die tijd vroeg ik een jongen die niet met kerk en geloof is opgegroeid, wat hem het woord 'barmhartigheid' zei. Hij kon het totaal niet plaatsen. Hij wist echt niet wat het betekent. Ik probeerde 'medelijden', als synoniem. Dat woord kende hij natuurlijk wel. Maar hij zei er meteen bij dat hij met medelijden niets kan. Op medelijden zit hij niet te wachten. *Medelijden is zo zielig*. En hij is niet zielig en wil niet zielig zijn. Na dit gesprek ben ik in mijn preken vaker betrokkenheid en bewogenheid als synoniemen voor barmhartigheid gaan gebruiken.

Afhankelijk

Waarom kan in het Nederland van vandaag medelijden niet meer als synoniem van barmhartigheid? Ik denk dat het alles te maken heeft met onze moeite met afhankelijk zijn. In onze cultuur is afhankelijk zijn zo'n beetje het ergste wat je als zelfstandig mens kan overkomen. Afhankelijk mens zijn staat zo'n beetje haaks op menswaardig mens zijn. Ik proef in deze moeite met afhankelijk zijn twee dingen.
Als eerste onze moeite om onszelf te aanvaarden als van meet af aan broos, kwetsbaar, zwak, sterfelijk. Wie het leven niet als zodanig kan aanvaarden, kan ook moeilijk uit de uit de voeten met zoiets als afhankelijk zijn.
Het tweede wat ik proef, is de ongelijkwaardigheid die vooral de lijdende persoon kan ervaren bij medelijden. Alsof degene die medelijden betoont de bovenliggende partij is, en degene naar wie het medelijden uitgaat, de onderliggende partij. Er zijn mensen die uit medelijden helpen, maar – ongetwijfeld onbedoeld – op zo'n manier dat ze de ander laten ervaren dat hij of zij zielig is, terwijl die dat niet is. Die ander voelt zich niet afhankelijk, maar wordt wel gezien als afhankelijk. Er zijn ook mensen die helpen vanuit het Bijbelse besef dat het niet goed is dat de mens alleen is. En ook hier worden – ongetwijfeld onbedoeld – die Bijbelwoorden dan vooral van toepassing geacht op de ander: het is niet goed dat die ánder alleen is... Maar dit woord geldt natuurlijk net zo goed voor degene die hulp biedt. Zo krijgt medelijden – ongetwijfeld onbedoeld – iets ongelijkwaardigs. Het is vooral degene aan wie medelijden wordt betoond die dat haarfijn aanvoelt. Medelijden verwordt zo tot het op afstand zetten van de ander. En wat gebeurt er wanneer ik de ander op afstand zet? Dan kom ook ik (ten opzichte van die ander) alleen te staan. Terwijl ik de ander net zo goed nodig heb, ook die lijdende ander. Als ik alleen blijf, kan ik als mens niet tot mijn bestemming komen. Juist de ánder, in zijn of haar an-

›› Alsof degene die medelijden betoont de bovenliggende partij is ‹‹

ders zijn, heb ik nodig. Bijvoorbeeld als die ander lijdt, terwijl ik niet door lijden word getroffen.

Compleet

Jezus had medelijden met mensen die in de ogen van de meerderheid anders waren. Het liefhebben van de naaste is voor Jezus' volgelingen daarom het liefhebben van degene die anders is. Want ook die ander – die zo anders is dan ik – is geschapen naar het beeld van God, en is daarom mijn liefde en respect waard. Zonder die ander word ik geen compleet mens. Daarom is het niet goed dat de mens alleen blijft.

Zeker met lijdende mensen had Jezus medelijden. Medelijden met lijdende mensen vraagt Jezus ook van mij. Niet door me – onbedoeld – naar die lijdende ander neer te buigen, als het ware van een hoger naar een lager niveau. Het woord 'medelijden' zegt het al: letterlijk mee-lijden. Mede-lijden met mijn medemens. Náást die lijdende ander gaan staan of (misschien nog beter) zitten. Bij die ander verblijven in zijn lijden. Iets meevoelen van dat lijden. Er een klein beetje aan mee tillen.

De lijdende ander heeft mij nodig, mijn hulp, mijn zorg, mijn aandacht (en dat is echt niet mensonwaardig!). Maar ben ik er tegelijkertijd wel diep van doordrongen dat ik de lijdende ander net zo goed nodig heb? Ik heb hem of haar nodig om zelf als mens tot mijn bestemming te komen. Net zoals trouwens ook het kerklichaam de zwakste delen ('waarvoor we ons schamen en die we liever bedekken') nodig heeft om tot zijn bestemming te komen.

Confrontatie

Medelijden tussen mensen onderling is naar zijn aard *niet* ongelijkwaardig. Als ik uit medelijden dicht bij de lijdende ander kom, confronteert hij of zij mij direct met mijn eigen kwetsbaarheid, zwakheid en sterfelijkheid. Dat wil ik liever niet, misschien wel zonder dat ik me dat bewust ben. Maar die confrontatie is goed voor mij. Ik heb die zelfs nodig! Als ik dicht bij de lijdende ander verblijf, kan ik leren mijn eigen broosheid en fragiliteit te aanvaarden. Ik zal oog krijgen voor kracht die de lijdende ander sterk (!) maakt. Van de lijdende ander mag ik leren wat mij werkelijk sterk kan maken. En dat gebeurt niet pas wanneer mijn eigen krachten een keer van mij zullen wijken, maar door mijn omgang met de lijdende ander zal het beeld van God in mij mooier voor de dag komen.

De lijdende ander heeft mij nodig, mijn hulp, mijn aandacht. Maar ben ik er wel diep van doordrongen dat ik de lijdende ander net zo goed nodig heb?

Volmaakt kwetsbaar

Medelijden van God met mensen is een wezenlijk ander verhaal. Hij heeft de lijdende ander niet nodig om te leren wat het is om breekbaar te zijn en gebroken te worden. In Christus heeft Hij zich immers volmaakt kwetsbaar gemaakt. Hij ging volmaakt naast de lijdende ander staan, zitten. Liggen zelfs, tot in het graf! Van deze God mogen we ons afhankelijk weten. Daar is niets mensonwaardigs aan. Sterker nog, onze schepper heeft het juist zo bedoeld: Hij onze zorgende Vader, wij zijn afhankelijke, o zo broze kinderen. Laat Hij dus maar barmhartig zijn jegens ons: vol ontferming met ons bewogen, ons volmaakt vergevingsgezind. Wat de trotse levenshouding van de westerse *self made* mens ons nooit zal brengen, mogen we dan wel ervaren: de rust en vrede van een afhankelijk kind dat leeft in en uit Gods Vaderhand.

›› Zonder die ander word ik geen compleet mens ‹‹

Roelof Vellinga is predikant binnen de GKv.

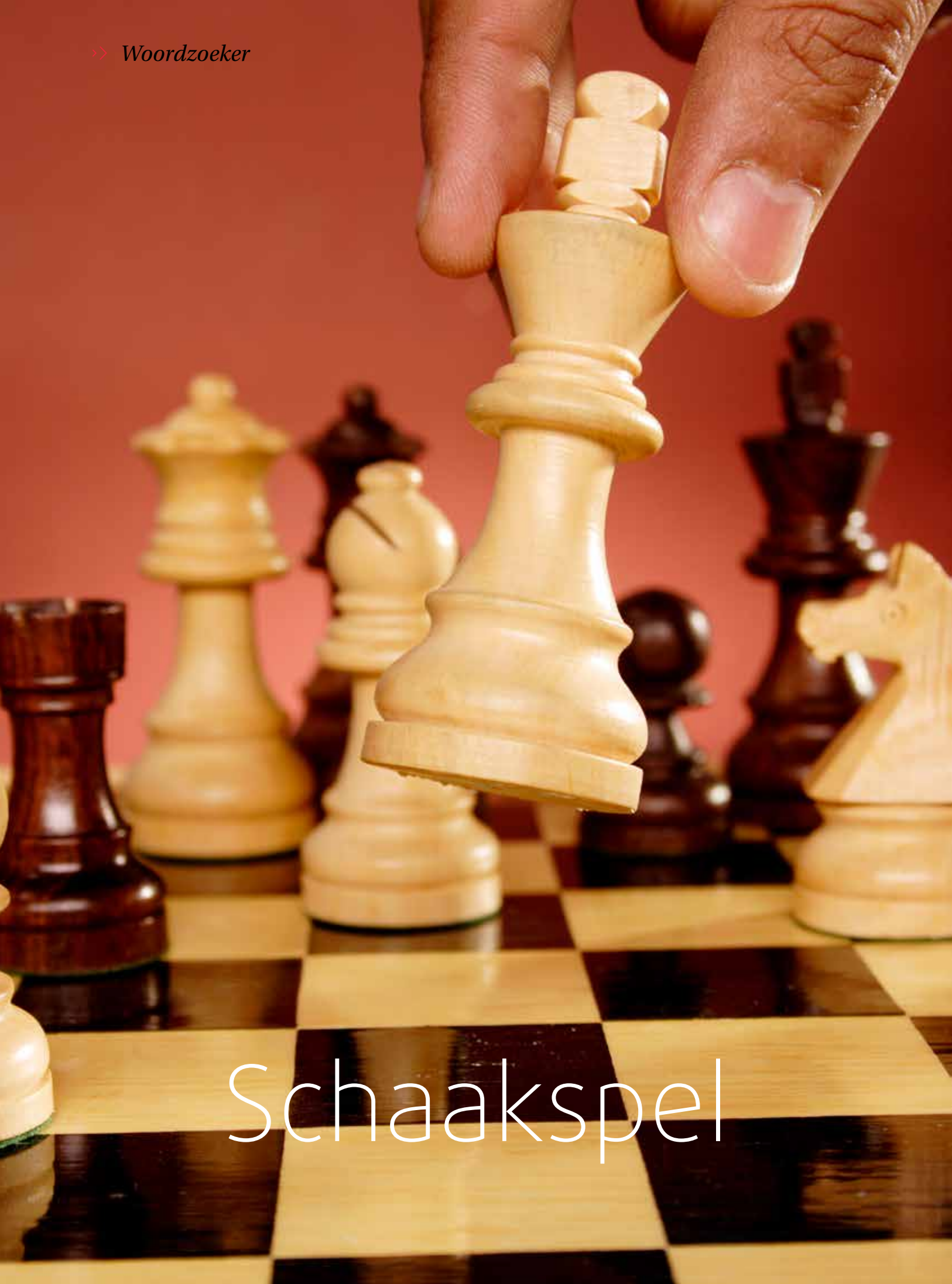

Schaakspel

‘Luister, Israël: de HEER onze God, de HEER is de enige!’ (Deuteronomium 6:4)

tekst **Karel Smouter** beeld **in.focus/iStock**

Een partij schaak win je door de koning schaakmat te zetten. Schaakmat is een verbastering van het Arabische *šah māt*, wat zoveel betekent als ‘de koning is dood’. Je kunt in het woord ‘schaak’ nog ‘sjeik’ herkennen. Schaken heeft duidelijk Perzische en Arabische wortels. Maar die koning draagt een kruisje op zijn kroon. Dat kruisje en de koningskroon zijn verwijzingen naar de christelijke, Byzantijnse keizer. En de loper, met zijn malle sleuf, is gemodelleerd naar de helm van de kruisvaarders. Zo bezien staat het schaakspel symbool voor de eeuwenoude strijd tussen christendom en islam. Ik stel me zo voor – nee, daar is geen enkel historisch bewijs voor – dat Richard I Leeuwenhart en Saladin ergens in de tweede helft van de twaalfde eeuw hun strijd niet alleen op het slagveld, maar ook achter het schaakbord uitvochten.

Om over na te denken
Een ander bezwaar van IS was: westerse christenen kiezen regeringen die toestaan wat hun eigen God verbiedt en verbieden wat hun God van hen vraagt. Denk aan het toestaan van prostitutie of aan het verbod aan ziekenhuizen om abortus te weigeren. Wat vind jij ervan dat geloof en regering, kerk en staat, in Nederland gescheiden zijn?

Kruisvaarders

Anno 2016 denken we bij strijd met de islam allereerst aan Syrië, de opkomst van IS en de aanslagen op westerse doelen. Is dat nog altijd vanwege de kruistochten? Het Westen, en de christenen in het bijzonder, worden door IS vaak kruisvaarders genoemd. Dus je zou het wel denken.
In een artikel in het online propagandablad gaf IS zes argumenten waarom het Westen moet worden bestreden. Duidelijk wordt dat twee daarvan echt zwaar wegen:

1. Christenen loochenen de eenheid van Allah.
2. Het Westen onderwerpt zich niet aan de islam.

Tegen dat tweede punt heb ik niet veel in te brengen; het klopt dat ik er niet over peins me aan de islam te onderwerpen, en dat punt zal dus tot in lengte van dagen tussen christenen en moslims blijven staan. Maar over de eenheid van de Heer, daarover wil ik graag Jezus zelf aan het woord laten.

Gebedsriemen

In Marcus 12:28-34 zoekt een Schriftgeleerde de confrontatie met Jezus. Hij vraagt in vers 28: ‘Wat is van alle geboden het belangrijkste gebod?’ Jezus antwoordt met de woorden van Deuteronomium 6:4, het gebod dat de Joden dagelijks reciteren. Het zijn de woorden die ze hun kinderen inprenten, op de deurpost schrijven, in hun gebedsriemen dragen: ‘Luister, Israël: de HEER, onze God, de HEER is de enige! Heb daarom de HEER, uw God, lief met hart en ziel en met inzet van al uw krachten.’ Wat een eenvoudig antwoord: rechtstreeks uit het eerste van de tien geboden. Wat een voor de hand liggend antwoord: dagelijks werd en wordt het door iedere vrome jood opgezegd. En wat een krachtig antwoord: de Heer vraagt eenvoudigweg volledige toewijding, aan Hem alleen. Alle andere geboden komen daaruit voort.

›› De loper is gemodelleerd naar de helm van de kruisvaarders ‹‹

Goed nieuws

Dat moet toch goed nieuws zijn in landen waar de islam christenen vervolgt en doodt. Laat bij alle haat en geweld toch niet de voornaamste reden op een misverstand berusten! Luister toch naar wat Jezus, die jullie vervolgen, zelf zegt over de eenheid van God.
Het is ook goed nieuws voor ons. Er is echt niets of niemand anders die onze eerbied waard is. Ook succes, loopbaan of zelfontplooiing niet. We hebben een Reformatie en een beeldenstorm nodig gehad om af te rekenen met aanbidding die verkeerd geadresseerd was geraakt. En met een christelijke kerk die over Maria spreekt als de ‘moeder Gods’ maken we ons tot vandaag toe wel kwetsbaar voor misverstanden.

Karel Smouter is predikant van de NGK Wageningen.

Marktplaats

Deze zomer ging de kogel door de kerk. Ons hippe tweede autootje moest eruit. De gêne waarmee ik deze zin schrijf, vormde de directe aanleiding tot de verkoop. Milieu- en gezondheidswinst, stilstand als achteruitgang en de doortikkende afschrijving trokken ons verder over de streep.
Met een aantal strakke foto's stond onze koe te kijk op Marktplaats. Handelaren boden weinig en beloofden contante betaling aan de deur. Particulieren wierpen semi-deskundige blikken onder de motorkap en keken vervolgens de kat uit de boom. Niet erg, we hadden de tijd.
Toen meldden Kevin en Bianca zich. Dit jonge stel viel als een blok voor de sportvelgen en de dubbele uitlaat van onze witte Kia. De proefrit was geweldig en voor de prijs hoefden zij het niet te laten. Zo werden zij trotse bezitters van hun nieuwe auto.

›› Dit jonge stel viel als een blok voor de sportvelgen en de dubbele uitlaat van onze witte Kia ‹‹

Bij de overdracht op het postkantoor ging het even mis door een ontbrekend document. In de wachttijd suggereerde ik om even koffie te drinken op mijn werkplek. Altijd handig, een kerk in het centrum van de Vinex. Tijdens de rondleiding raakten we in gesprek. Kevin en Bianca waren nog nooit in een kerk geweest. Van huis uit speelde geloof geen rol. Maar Kevin had eens een Bijbel gekregen, hoe wist hij niet meer precies. Die lag op zijn nachtkastje en elke avond las hij die bijzondere verhalen uit het Oude Testament en het leven van Jezus. Dat het in de kerk over die verhalen gaat, kwam voor hem als een verrassing. Mijn oren klapperden.
'Buiten de kerk geen heil', zei Cyprianus. En hij heeft een punt: het lichaam van Christus is de plek waar je de Heer ontvangt en leert kennen. Maar hier ontmoette ik jonge mensen die zonder kerk en christenen toch door God gezien en bereikt waren. *Deus semper maior*. God is altijd groter. Daar werd ik even stil getuige van. Via Marktplaats.

Joost Smit is predikant van de GKv Amersfoort-Vathorst.

PKN en NG

Kunnen de PKN en de NGK samenwerken bij het stichten van nieuwe kerken? Ik dacht altijd van niet. Maar die conclusie trek ik nu niet meer. Hoe komt dat?

tekst **Evert Jan Broekhuizen** beeld **repistu/iStock**

Vier jaar geleden besloot de PKN honderd pioniersplekken te helpen starten. Dat zijn plekken waar geëxperimenteerd wordt met nieuwe vormen van kerk zijn. De PKN wil op deze manier aanwezig zijn bij mensen die God niet (meer) kennen. Al twee jaar ben ik bij deze beweging betrokken, via een leerwerktraject bij Heilig Vuur West. Als Nederlandsgereformeerde jongen had ik twijfels over het werken binnen de PKN. Mijn vooroordeel was dat je daar geen christen kunt vinden die écht in Jezus gelooft. Tot mijn verbazing bleek een groot deel van de pioniers hetzelfde te geloven als ik! Ze geloven oprecht in God en willen het evangelie delen met niet-gelovigen. De pioniersbeweging van de PKN opereert naast de kleine gereformeerde kerken. Er zijn hier en daar beperkte vormen van samenwerking. En ondertussen wordt Nederland steeds meer zendingsland. Zou volUit samenwerken niet beter zijn?

Oogst

Jezus zegt in Lukas 10:2: 'De oogst is groot, maar arbeiders zijn er weinig; vraag dus de eigenaar van de oogst of hij arbeiders wil sturen om de oogst binnen te halen.' Ook in Nederland is de oogst groot. Zo staat bijvoorbeeld slechts 3 procent van de Amsterdam-

Protestantse Kerk

NGK Nederlands Gereformeerde Kerken

K kunnen samen oogsten

mers ingeschreven bij een kerk. De kerk krimpt, en niet alleen in de grote stad of in de PKN. Heel Nederland is steeds meer een zendingsgebied.
Er is dus veel werk te doen. Moeten we dat als arbeiders van de Heer allemaal apart van elkaar doen? Wij belijden 'één lichaam van Christus'. Kunnen wij het dan verantwoorden dat we kerkelijk gescheiden van elkaar die éne missie van God willen uitvoeren?

›› Bij samenwerking moeten we vooral *praktische* zaken leren regelen ‹‹

Slechts 3 procent van de Amsterdammers staat ingeschreven bij een kerk. Nederland wordt steeds meer zendingsland.

Aan de andere kant: is het niet te idealistisch gedacht dat christenen samenwerken in die ene kerk, dat éne onverdeelde lichaam van Christus? We vragen in ons gebed wel of alle christenen mogen samenwerken en één geloof belijden, maar kan dat in 2016 al?

Vruchtbaar

Stel dat het mogelijk is om samen te werken, dan mogen we dat niet laten. Daarom heb ik onderzoek gedaan om te kijken of er voldoende gemeenschappelijke grond voor samenwerking is tussen de NGK en de pioniersbeweging van de PKN. Mijn conclusie is: ja, we kunnen op lokaal niveau samenwerken op het gebied van gemeentestichting. Die samenwerking zal zelfs erg vruchtbaar zijn. De pioniersbeweging van de PKN heeft bijvoorbeeld al veel ervaring opgedaan en weet veel over het hoe en wat van pionieren.
Natuurlijk zal samenwerking tussen de NGK (en misschien ook de GKv) en de PKN niet vanzelf gaan. Er zullen theologische hobbels genomen moet worden. Maar die hobbels zijn er ook binnen onze eigen kerkverbanden. Volgens mij zijn we te lang bang geweest voor de vrijzinnige vleugel binnen de PKN. Deze lijkt echter binnen de pioniersbeweging minder vertegenwoordigd te zijn. Uit mijn onderzoek blijkt dat onze visie op God en de Bijbel overeenkomen. Misschien dat we bij samenwerking vooral *praktische* zaken moeten leren regelen. Waar schrijf je nieuwe leden in? Aan welk kerkgenootschap betaal je quota en afdrachten?

Er bestaan veel verschillen tussen de PKN en de kerken van de kleine oecumene, maar we delen doel en visie. Dat is de basis om samen te werken, juist bij kerkplanting. Praktische problemen kun je oplossen als het doel verbindt, en dat is de grote oogst in Nederland. Durven we samen te werken bij het binnenhalen van Gods oogst?

Evert Jan Broekhuizen studeert theologie aan de TU Kampen en de NGP. Hij doet een leerwerktraject bij Heilig Vuur West in Amsterdam en is bezig met een onderzoek naar missionaire mogelijkheden in zijn woonplaats Dronten. Zijn onderzoek 'Polderen en pionieren' is op te vragen via ejbroekhuizen@tukampen.nl.

De bouwstenen van het M/V-rapport

Mannen en vrouwen dienen samen in de kerk

Het deputaatschap M/V en ambt adviseert de GKv-synode om alle ambten in de kerk open te stellen voor vrouwen. Dat is de conclusie van het 75 pagina's tellende rapport Samen dienen, dat begin november aan de kerken is aangeboden. Het rapport staat op de agenda van de GKv-synode die in 2017 wordt gehouden. *OnderWeg* brengt twee bouwstenen uit het rapport voor het voetlicht.

samenstelling **Ad de Boer**

Het zeven mannen en vrouwen tellende deputaatschap is zich ervan bewust dat het openstellen van alle ambten voor vrouwen een grote stap is en 'een breuk met het verleden' vormt. Maar deputaten vinden dit de optie 'die het meest recht doet aan de ruimte die de Bijbel geeft voor de inzet van gaven en talenten van vrouwen met een roeping' en aan 'de gezamenlijke opdracht en verantwoordelijkheid die mannen en vrouwen al bij de schepping hebben gekregen'. Deputaten zijn in de loop van hun onderzoek toegegroeid naar deze uiteindelijk unanieme conclusie.

Het rapport zal naar verwachting de komende maanden druk besproken worden, zowel in de GKv als in verwante kerken, en de nodige discussie losmaken. Om te voorkomen dat het gesprek alleen over de eindconclusie gaat en niet over de onderbouwing, maken we in *OnderWeg* ruimte voor enkele bouwstenen uit het rapport: de bouwsteen over wat de Bijbel zegt over mannen en vrouwen en de bouwsteen over het ambt.
Het rapport loopt uitvoerig langs wat de rol en roeping van mannen en vrouwen in de Bijbel is en vat dat uiteindelijk als volgt samen:

Vrouwen in de Bijbel

God schiep de mens mannelijk en vrouwelijk naar zijn beeld (Genesis 1:27; Galaten 3:28). Dat staat voorop voordat het op bijzondere wijze gestalte krijgt in de instelling van het huwelijk.
De vernieuwde mensheid krijgt gestalte in de christelijke gemeente waarin zonen van Adam en dochters van Eva tot het heil geroepen worden en een volk voor God vormen. De apostel Petrus spreekt de 'geliefden' (1 Petrus 2:11) aan als 'een koninklijk priesterschap' (1 Petrus 2:9). Als broeders en zusters vormen zij het gezin van God waarin Jezus Christus de oudste zoon is (Marcus 3:35; Hebreeën 2:11-12,17). De gemeente van Christus mag zijn lichaam heten. Mannen en vrouwen worden geroepen als leerlingen deze Heer te volgen. Samen mogen zij delen in de genade van het leven (1 Petrus 3:7).
De profetie en vervulling van de heilige Geest is expliciet geadresseerd aan 'jullie zonen en dochters' in Israël en aan 'al mijn dienaren en dienaressen' uit de volken (Handelingen 2:17-18). Met een ander beeld is de gemeente – niet mannelijk, maar vrouwelijk – de geliefde van de Heiland, de bruid van het lam, een 'reine maagd' (2 Korintiërs 11:2; Efeziërs 5:25-32; Openbaring 19:7; 21:9).
Vrouwen blijken al in het Oude Testament naar gaven en inzet en daarmee 'in functie' benoemd te worden: als profetes Mirjam (Exodus 15:20; vergelijk Micha 6:4), Debora (Rechters 4:4), de vrouw van Jesaja (Jesaja 8:3) en Chulda (2 Koningen 22:14-20; 2 Kronieken 34:22-28). Zij leiden de lofzang, spreken woorden van God, geven daadkrachtige leiding.
In het Nieuwe Testament ontmoeten we gelovige vrouwen die profetes heten (Lucas 2:36; vergelijk 1 Timoteüs 5:5,9) en in bidden, zingen en spreken profeteren (Handelingen 21:9; 1 Korintiërs 11:5). Ook worden vrouwen in relatie tot de diakenen aangesproken (1 Timoteüs 3:11) en kan een vrouw als Fébe als diaken genoemd worden en haar thuisgemeente vertegenwoordigen (Romeinen 16:1-2). Priscilla, de vrouw van Aquila, krijgt in de Schrift een vooraanstaande positie en geeft samen met hem onderwijs aan de schriftgeleerde Apollos (Handelingen 18:26; vergelijk 16:19).
De samenwerking van mannen en vrouwen krijgt bijzonder gestalte in de echtparen die hun huis ter beschikking van de gemeente stelden. De vrouw des huizes kan dan speciaal aangesproken worden, zoals Lydia (Handelingen 16:40), Nympha (Kolossenzen 4:15) en Apfia (Filemon :2). Zoals de vrouw leiding geeft aan haar huishouden (Spreuken 31), kan zij door haar inzet ook met haar huis een belangrijke rol in de gemeente spelen. In die betekenis spreekt de apostel Johannes de gemeente aan als 'vrouwe' (*kuria*, 2 Johannes :1).
In de geschiedenis van de exegese is wel getracht af te dingen op het ambtelijk karakter van de functies en werkzaamheden van de vrouwen die in de vorige alinea genoemd zijn. Onder Bijbeluitleggers bestaat echter voldoende consensus over het ambtelijk karakter van de werkzaamheden die door vrouwen werden verricht.
Wanneer de bredere exegetische lijnen in de Bijbel worden bestudeerd, wordt duidelijk dat in de Bijbel vrouwen en mannen wel gelijkwaardig, maar niet gelijk zijn. God geeft de man een koppositie en de vrouw krijgt een positie waarin ze dat vooropgaan moet accepteren. Zo is er sprake van vrijwillige wederzijdse dienstbaarheid. De Bijbel laat ook steeds weer zien dat we daarin als mensen fouten maken. God geeft, daar waar de zonde heeft geleid tot onderdrukking en overheersing, de vrouw bescherming, recht en een positie. Dat wijst op een gezamenlijke verantwoordelijkheid die man en vrouw moeten nemen waarin ieder een eigen rol en taak heeft.
Aan de andere kant wordt zichtbaar dat in alle tijden probleemloos ruimte is geweest voor het optreden van vrouwen met een profetische/profeterende taak. Sterker nog, de Bijbel brengt regelmatig, maar niet dikwijls, vrouwen in beeld die aangeduid worden als profetes. Blijkbaar werden zij geroepen tot het profetenambt. Hun gezag in het profeteren wordt (meestal) zonder problemen erkend. Hoe dan ook treden zij op als ambtelijk geroepenen.
In het Nieuwe Testament wordt profeteren in bredere zin verbonden aan het optreden van vrouwen in de gemeente. Dat maakt duidelijk dat God ook aan vrouwen gaven en talenten heeft gegeven om de gemeenten verder te brengen op weg naar een nieuw Jeruzalem.

›› In alle tijden is er probleemloos ruimte geweest voor het optreden van vrouwen met een profetische/profeterende taak ‹‹

Zwijgteksten

In de zogenoemde zwijgteksten (1 Korintiërs 14:34-36; 1 Timoteüs 2:8-15) horen we de waarschuwing dat vrouwen niet mogen domineren, dat de huwelijksband niet onder druk gezet mag worden en dat we altijd ook in relatie tot het andere geslacht voor Gods aangezicht staan. Ook mannen mogen vrouwen niet overheersen, maar ze moeten hen dienen en in de gemeente met hen in reinheid omgaan (1 Timoteüs 5:2).
Wat Paulus precies bedoelt met zijn opmerkingen in 1 Korintiërs 14:34 en

1 Timoteüs 2:9-10 wordt verschillend beoordeeld. Wat zijn woorden precies betekenen voor onze tijd, is ook niet duidelijk. Hoewel een deel van de teksten lijkt te verwijzen naar de specifieke situatie in de desbetreffende gemeenten, wordt wel duidelijk dat er een rem kan zijn op de inbreng van vrouwen in de gemeente. Komt dat voort uit hun vrouw zijn? Of moet je wellicht zeggen dat dat voortkomt uit het gebrek aan kennis van veel vrouwen in de tijd van Paulus? Het lijkt erop dat het vooral dit laatste is, omdat Paulus dankbaar gebruikmaakt van de inbreng van vrouwen zoals Priscilla. Het lijkt aan te komen op samen werken van mannen en vrouwen in dienst van het evangelie zodat aan steeds meer mensen de weg van God gewezen wordt.

Verhouding tussen man en vrouw

Uit de gegevens uit de Bijbel leiden we af dat het Gods doel is geweest om man en vrouw gezamenlijk verantwoordelijk te maken voor de voltooiing van de schepping tot aan de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Daarvoor geeft Hij hun gaven en talenten. Zowel mannen als vrouwen mogen bidden (dat wil zeggen rechtstreeks tot God spreken) en profeteren (dat wil zeggen rechtstreeks namens God spreken). Zij zijn daarmee gelijkwaardig voor God. Dat betekent echter niet dat zij ook gelijk zijn.

In die gezamenlijke verantwoordelijkheid is een tweede lijn zichtbaar waarin God duidelijk maakt dat man en vrouw daarin ieder een eigen plaats hebben. Je staat voor God als man of vrouw. Dat dat onderscheid breder is dan het huwelijk en daarmee ook impact heeft op het gemeenteleven, baseren we op teksten waarin alle mannen en vrouwen worden aangesproken (niet alleen binnen het huwelijk maar ook daarbuiten) en waarin het niet alleen over de samenkomsten gaat maar een bredere strekking heeft (1 Korintiërs 11, Efeziërs 5, Kolossenzen 3).

Voor het onderscheid tussen man en vrouw had Paulus in zijn brieven symbolen als de hoofdbedekking en de positie in de samenkomsten. Het is aan ons om in onze huidige wijze van samenleven zelf vorm te geven aan zowel het vooropgaan door mannen als het bescheiden meewerken in Gods koninkrijk door vrouwen (de 'hoofdbedekking' waar Paulus op wijst).

Voor het inrichten van de ambten en de vraag of deze eigen rol en taak daarin tot uitdrukking moet komen, geeft de Bijbel geen specifieke richtlijnen. De teksten die gaan over 'hoofd' in Kolossenzen zijn niet geschreven om de onderlinge verhouding te typeren, maar om een omschrijving te geven van de band tussen Christus en de kerk: Christus is het hoofd en de kerk is het lichaam. Alle christenen moeten gericht zijn op hun hoofd (Christus) zodat het lichaam (de kerk) kan groeien. Er is gezag in Christus, maar dat hoeft niet noodzakelijk ook de verhoudingen in de gemeente te bepalen. Daarin is veel eerder relevant dat God gaven en talenten heeft gegeven aan mannen en vrouwen om de schepping te voltooien en dat de leiding van de gemeente wordt gedragen door Gods kinderen die daartoe gezegend zijn met gaven en die geroepen zijn uit het midden van de gemeente.

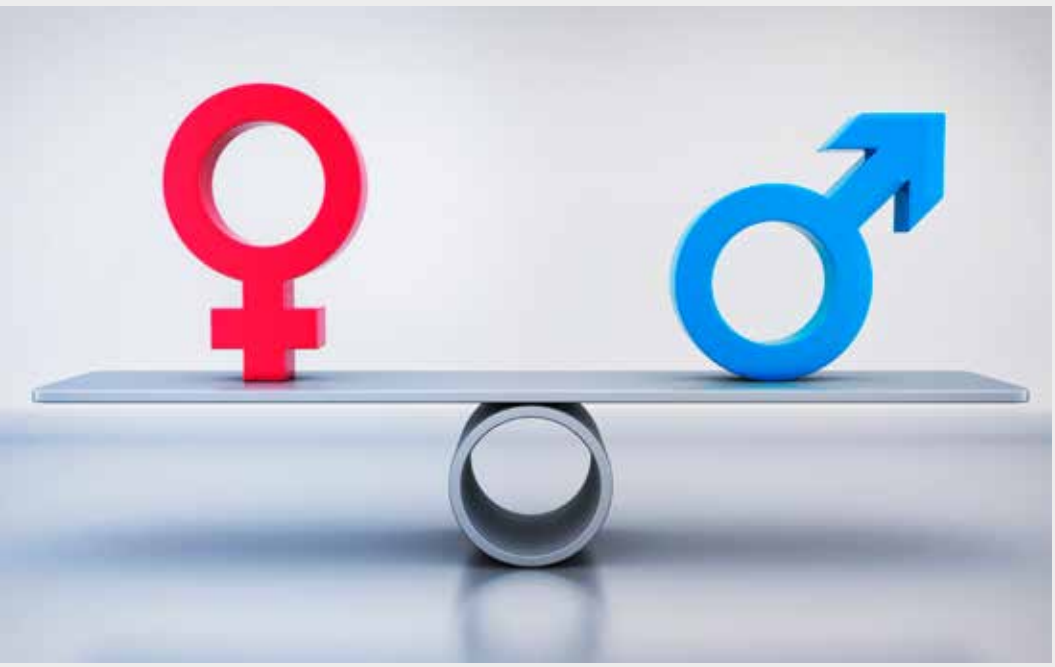

Mannen en vrouwen zijn gelijkwaardig voor God. (beeld vladru/iStock)

Bijbelse kaders

De route naar een besluit over M/V en ambt zal door de Bijbel moeten lopen, maar tot nu toe kunnen we daaruit geen eenduidig antwoord afleiden. De Bijbel geeft ons een aantal richtsnoeren:

- Mannen en vrouwen zijn gelijkwaardig voor God.
- Mannen en vrouwen hebben een gezamenlijke opdracht gekregen en geven daar ieder met hun eigen gaven invulling aan.
  Wel geeft de Bijbel regels voor de

verhoudingen in het huwelijk. Daarin wordt van een man gevraagd dat hij de koppositie inneemt en van zijn vrouw dat zij die koppositie aanvaardt. Ieder van hen heeft daarin een eigen verantwoordelijkheid, want God vraagt van een man en zijn vrouw dat ze samen weerspiegelen hoe groot de liefde is tussen Christus en de kerk.
- Mannen en vrouwen hebben gaven gekregen en worden geroepen om die gaven in te zetten in dienst van de gemeente. Vanuit die basis dienen de gemeenten vorm te geven aan hun weg naar de voltooiing van de schepping.

Een tweede bouwsteen in het rapport wordt gevormd door een schets van de (ontwikkeling van de) ambten. Die wordt als volgt samengevat:

Ordening van ambten

Voor de weg die de GKv in de ontwikkelingen van haar ambtelijke structuur heeft afgelegd zijn vooral de historische keuzes van belang die sinds de Reformatie richtinggevend zijn geweest in de gereformeerde traditie. Denkend vanuit Efeziërs 4 onderscheidt Calvijn apostelen, profeten en evangelisten aan de ene kant en herders en leraars aan de andere kant. De eerste drie zijn ambten uit de eerste periode van Christus' rijk én bij bijzondere nood, de laatste twee zijn nog gebruikelijk in de kerk. Bij de blijvende ambten, 'de herders en leraars *(pastores et doctores)*, die de kerk nooit kan missen', sluit de Nederlandse Geloofsbelijdenis aan.
De taak van leraar is de uitleg van de Schrift. Die van herder omvat ook de tuchtoefening, de bediening van de sacramenten, de vermaningen en aansporingen. Op deze basis is in artikel 30 van de NGB een keuze gemaakt voor drie onderscheiden ambten: predikant, ouderling en diaken. In artikel 30 is naar 1 Timoteüs 3 verwezen, waarin de eisen die aan de ambtsdragers gesteld worden zijn beschreven. In artikel 31 wordt gesproken over de verkiezing van dienaren van het Woord, oudsten en diakenen. Die wettige verkiezing is de weg waarin mensen tot hun ambt komen. Innerlijke roeping moet altijd door verkiezing als roeping van Godswege bevestigd worden. Niemand mag een ambt bemachtigen (zoals dat in de maatschappij met allerlei middelen mogelijk is).
Artikel 32 gaat vervolgens in op de orde die ingesteld moet worden om het lichaam van de kerk in stand te houden. De orde waarover artikel 32 gaat, ziet dus niet op het aantal ambten of de inhoud van de taken maar op de wijze waarop de kerk als gemeenschap bewaard blijft.

Een gedeelde verantwoordelijkheid

Een belangrijk uitgangspunt van de Reformatie is dat gebroken werd met de hiërarchische structuur van de katholieke ambtsleer. Het ambt verheft zich niet boven de gemeente, maar functioneert binnen en zo in dienst van de gemeente. In de gereformeerde ambtsleer kon daardoor erkend worden dat iedere gelovige zijn of haar ambt ontvangt voor Gods aangezicht. We worden ertoe geroepen in de gaven die de heilige Geest ons schenkt. Het ambt van alle gelovigen wordt dat genoemd (hoe wij als gemeenteleden zelf allen de rol van priester, koning en profeet vervullen).
In onderscheid daarmee spreekt men van het bijzondere ambt dat als taak heeft om de gelovigen tot die dienst toe te rusten. In dat bijzondere ambt kreeg de ouderling of oudste alle aandacht als de centrale ambtsdrager. Naast hem fungeerde de diaken. Bovendien werden predikant (en in sommige tijden de leraar of theologisch docent) als ambtsdrager genoemd,

›› Zowel mannen als vrouwen mogen bidden en profeteren ‹‹

maar die ambten werden vooral als een specifieke variant van het ouderlingenambt gezien vanwege de bijzondere opdracht.
Een opvallend element in de gereformeerde ambtsleer is wel dat de ouderling niet als zelfstandige ambtsdrager aangemerkt werd, maar een plaats kreeg die stevig verankerd werd in het college van de kerkenraad (collectief van het ambt). Daar ligt de gedeelde verantwoordelijkheid voor de leiding van, het omzien naar en het toezicht op de gemeente. Al deze ambten worden gezien als een bijzonder ambt, meer dan het ambt van alle gelovigen. Dit bijzondere is gelegen in de grotere verantwoordelijkheid en het proces van roeping en verkiezing dat voorafgaat aan deze grotere verantwoordelijkheid.

Alleen voor mannen?

Het ambt van ouderling werd daarmee het centrale ambt in de kerken en de besluiten die zijn genomen richtten zich ook op positie en functioneren van de ouderling. Als vanzelfsprekend hield dat in dat vrouwen niet in aanmerking kwamen om een ambt te bekleden. Opmerkelijk is dat in geen van de gereformeerde belijdenisgeschriften daar een regel of voorschrift over is geformuleerd. Integendeel, wie in de NGB zoekt naar de eisen die aan een ambtsdrager worden gesteld, merkt dat die niet specifiek voor mannen geformuleerd zijn. Ook vrouwen kunnen daaraan be-

De vroegchristelijke kerk heeft een patriarchale ontwikkeling doorgemaakt waarin een mannelijke clerus dominant werd. De zwijgteksten hebben vervolgens in de kerkpolitiek regelmatig hun rol gespeeld om die dominantie te handhaven. (beeld TimArbaev/iStock)

antwoorden. In de roeping tot een bijzonder ambt lijkt geslacht niet van doorslaggevend belang te zijn, maar veel eerder de roeping vanuit het midden van de gemeente.
Het moet ook gezegd worden dat bijvoorbeeld Calvijn gepleit heeft voor vrouwelijke diakenen, maar dat is nooit op grote schaal beleid geworden binnen de gereformeerde traditie. Als vanzelfsprekend werd ervan uitgegaan dat alleen mannen voor het ouderlingschap in aanmerking kwamen. Ongetwijfeld heeft hier op de achtergrond de katholieke traditie een rol gespeeld (de bisschop maakte plaats voor de ouderling na de Reformatie) en daarnaast het verschil in opleidingsmogelijkheden en daarmee de ontwikkeling van gaven en talenten door mannen en vrouwen.
Na de apostolische tijd, die op zijn minst enige ruimte lijkt geboden te hebben aan het fungeren van vrouwen in het kerkelijke taakveld, heeft de vroegchristelijke kerk een patriarchale ontwikkeling doorgemaakt waarin een mannelijke clerus dominant werd. De zwijgteksten hebben vervolgens in de kerkpolitiek regelmatig hun rol gespeeld om die dominantie te handhaven.

Ruimte voor vrouwen

Uit het voorgaande blijkt dat de keuze voor het gesloten houden van het ambt voor vrouwen geen bewuste keuze is geweest, maar vooral een 'natuurlijke' keuze. Het is goed te bedenken welke invloed dat op het Bijbelgebruik heeft gehad. Wanneer de gemeente de Bijbel leest binnen een context die wordt bepaald door een mannelijk ingevulde

ambtsstructuur gaat dat ook de wijze van Bijbellezen bepalen. Wie binnen de gereformeerde traditie las over een ouderling of diaken of prediker dacht daarbij automatisch aan een man. Veel reden om die vooronderstelling te betwisten was er niet.
Dat illustreert hoe diep de historische keuzes rond de ambten de gedachten over man, vrouw en ambt hebben beïnvloed. De keuze is echter niet gemaakt op basis van de Bijbel of de belijdenisgeschriften. Er is daarmee ruimte om aan de roeping van vrouwen tot de bijzondere ambten gehoor te geven. Daarbij geldt voor hen evenzeer als voor mannen dat naast roeping, ook gaven en talenten, verkiezing en bevestiging en daarmee toewijding aan de dienst een vorm krijgen. Aan deze dienst staan de teksten over gezag van mannen over vrouwen niet in de weg, nu het daarin niet zozeer gaat om een algemeen gezag, maar veel eerder om een wederzijds dienen waarin voor overheersing geen plaats is. Bovendien is de gelijkwaardigheid van de ambten en de collectiviteit van het dienen in de ambten een waarborg tegen het overheersen door enkelen.

Kaders uit de ambtsleer

De route naar een besluit over de dienst van vrouwen in het ambt wordt mede gevormd door de keuzes die in het verleden zijn gemaakt. Wanneer we kijken naar de keuzes die zijn gemaakt, dan valt daarin op dat de inhoud van de dienst en het proces van roeping en bevestiging centraal staan, maar dat niet op basis van geslacht gezag kan worden toegekend. Gezag is een uiting van de bijzondere verantwoordelijkheid die collectief gedragen wordt. Wie in deze verantwoordelijkheid draagt, dient dan ook daarvoor bevestigd te zijn.

- Gezag en leiding (het bijzondere ambt) in de gemeente is een gave van God aan de gemeenten, om de gemeenten te dienen onderweg naar Gods koninkrijk; daartoe geeft God mensen gaven en roept Hij hen tot deze bijzondere dienst.
- Het bijzondere ambt is op basis van door mensen gemaakte keuzes uitgewerkt in een drietal ambten die binnen onze kerken functioneren.
- De ambten zijn aan elkaar gelijkwaardig en de uitoefening daarvan is altijd als collectief, waarin geen plaats is voor overheersing door enkelen.
- Uit de Bijbel en de belijdenisgeschriften blijkt niet dat de roeping tot de bijzondere dienst samenhangt met het geslacht van de geroepene.
- Als er een innerlijke roeping is en er zijn gaven en talenten om de roeping gestalte te geven, dan dient deze roeping ook extern bevestigd te worden, door een proces van verkiezing en bevestiging en de daaropvolgende toewijding aan de dienst. Zo wordt zichtbaar dat gezag in de gemeente niet gaat over posities en rollen, maar over inzet en dienst tot eer van God en opbouw van de gemeente, waarbij de inhoud en het doel van het werk bepalend zijn.

›› Over alternatieve opties zijn deputaten kritisch ‹‹

Advies

Het rapport loopt uit op het advies aan de GKv-synode om alle ambten in de kerk voor vrouwen open te stellen. Volgens deputaten moet het de vrijheid van plaatselijke gemeenten zijn om te bepalen of, wanneer en in welk tempo zij vrouwen tot de ambten zullen roepen en daarin zullen bevestigen.
Over alternatieve opties – zoals openstelling van alleen het diakenambt voor vrouwen of de mogelijkheid dat vrouwen ambtsdrager worden maar dat een kleine mannelijke kernkerkenraad belast wordt met geestelijk leidinggeven – zijn deputaten kritisch. Een 'bijzonder of eigen ambt voor vrouwen' noemen ze de '*second best* optie', maar ze schatten in dat deze 'overgangsoptie' slechts een tijdelijk leven beschoren zal zijn. De GKv-synode die over het advies moet beslissen, vergadert in 2017.

Ad de Boer (NGK) is hoofdredacteur van *OnderWeg*.

Webtip

Dit artikel bevat slechts fragmenten van het deputatenrapport. Het complete rapport *Samen dienen* is te downloaden via de website van *OnderWeg*: www.onderwegonline.nl/8073-gkv-deputaten-alle-ambten-open-voor-vrouwen

Hoe komen jongeren van geloofsbeleving naar geloofservaring?

Groeien in geloof door je naaste te helpen

Veel jongeren missen de verbinding tussen het geloof en de kerk en hun dagelijks leven. Diaconaat kan voor jongeren één van de sleutels zijn om die verbinding te leggen, zodat het geloof en de Bijbel betekenis krijgen in hun leven van elke dag.

Agenda

- 18 november 2016: Sirkelslag Kids. Zie www.sirkelslag.nl/kids.
- 27-30 december 2016: HGJB-Kerstconferentie op vakantiepark Pagedal te Stadskanaal. Zie verder www.hgjb.nl/voor-jongeren/activiteiten/activiteit:kerstconferentie-2016.htm.

- 14 januari 2017: Prayer Night 2017. Zie www.prayernight.nl.
- 20-21 januari 2017: Jeugdleidersconferentie 2017 in De wereld in Lunteren. Zie www.jeugdleidersconferentie.nl.

›› Jongeren leren het beste door te doen en te experimenteren ‹‹

tekst **Anko Oussoren**

Het jeugdwerk anno 2016 gaat over je leven delen en aanwezig zijn. Dat gaat verder dan 'relationeel jeugdwerk', waarbij we binnen onze activiteiten bezig zijn met het opbouwen van relaties. Want daarin zijn de kerkelijke activiteiten nog steeds het uitgangspunt. Het jeugdwerk in de kerk kan echter niet langer functioneren als laboratorium voor het leven in de echte wereld. Om jongeren toe te rusten voor hun leven midden in de wereld, om hen te helpen daar christen te zijn en het geloof handen en voeten te geven, is het cruciaal dat jongeren experimenteren in die echte wereld en niet in het laboratorium (de kerk).

Geloofstrein

Zeven jaar gelden vergeleek Mark Oestreicher de manier waarop het geloof voor jongeren werkt met een (stoom)trein. In de tweede helft van de twintigste eeuw was de objectieve waarheid de motor van de trein van het geloof. Het verstand fungeerde als de locomotief die ons in de juiste richting voortbewoog. Het geloof was de kolenwagen die brandstof levert aan de locomotief, en gevoel en ervaring zag hij als de wagons achter de kolenwagen. Volgens Oestreicher is aan het begin van de eenentwintigste eeuw de geloofstrein voor jongeren veranderd. Het geloof is nog steeds de brandstof, maar de meeste jongeren komen tot geloof via een ervaring; dat is de nieuwe locomotief. Ze ontmoeten God maar zelden via rationele argumenten. Het is een pakkend beeld en als jeugdwerkers hebben we er vaak gebruik van gemaakt. De vraag is alleen of dit beeld vandaag nog wel klopt.

Verschuiving

Het lijkt erop dat er in onze tijd opnieuw sprake is van een verschuiving. De ervaring is nog steeds de locomotief, maar het geloof is niet langer de kolenwagen die brandstof levert aan de trein. De kolenwagen bestaat nu uit de overtuigingen waar je als jongere naar luistert, en waaruit je zelf een keuze maakt. Het geloof is langzamerhand de wagon, het sluitstuk geworden.
Hoewel dit beeld ruimte geeft aan verscheidenheid, lijkt het geloof vooral iets te zijn geworden wat je zelf samenstelt. De

Door jongeren actief te betrekken bij het diaconaat kunnen ze geloofservaringen opdoen die verder gaan dan geloofsbeleving. Op de foto jongeren uit de GKv Balkbrug die via Present actief zijn. (beeld GKv Balkbrug)

vraag is echter hoe persoonlijk dat geloof nu werkelijk is. Het zou zomaar kunnen dat het persoonlijke geloof allerlei algemene trekken heeft. Nog even afgezien van het uitgangspunt dat het geloof iets is wat je wordt gegeven.

Overlappen

Het beeld van de trein met wagons geeft ons inzien dan ook geen goed beeld van de werkelijkheid. De drie aspecten overlappen elkaar meer dan dat ze elkaar volgen. Het is de kunst om op zoek te gaan naar de juiste verhouding tussen deze drie. De ervaring kan daarbij zeker het vertrekpunt zijn. Maar wat bedoelen we dan precies met ervaring? Het gevaar is dat ervaring vrij oppervlakkig wordt ingevuld. Wij denken dat beleving en ervaring ook vaak door elkaar worden gehaald. Maar ervaring is meer dan beleving, het veronderstelt reflectie op en verwerking van die beleving.
Wij zijn gewend reflectief te denken vanuit taligheid, maar de beeld- en belevingscultuur van vandaag vraagt om een breder reflectief kader. Kerkdiensten die veel gebruikmaken van wat de cultuur aanreikt, kunnen daarbij helpen, maar dat is niet voldoende, omdat de ervaring die daar wordt opgedaan zomaar kan verschralen tot geloofsbeleving.

Geloofservaring

We kunnen de belevingswereld van jongeren als vertrekpunt nemen en daarin laten zien dat geloof en de Bijbel betekenis hebben voor het dagelijks leven. Volgens ons kan het diaconale aspect van gemeente zijn daarbij een belangrijke rol spelen. Door jongeren actief te betrekken bij het diaconaat kunnen ze geloofservaringen opdoen die verder gaan dan geloofsbeleving. Ze ervaren dat het geloof relevant is. Daarbij hoeven ze niet al van tevoren exact te weten of te kunnen verwoorden wat hun overtuigen zijn of wat ze geloven. Juist door hen actief bij het diaconaat te betrekken kunnen hun overtuigingen en geloof groeien. Je laat kinderen ook niet langs de kant van het zwembad staan totdat ze een zwemdiploma hebben, want dan zullen ze nooit leren zwemmen. Nee, ze moeten spelenderwijs leren om watervrij te worden. Als ze watervrij zijn, dan leren ze zwemmen. Ze leren door te doen.

Experimenteren

Jongeren leren het beste door te doen en te experimenteren. Geef ze daarvoor de ruimte, ook als dat misschien spannend is. Om daarvan te leren is het wel nodig dat op de belevingen wordt gereflecteerd. Wij realiseren ons dat dit niet helemaal zonder risico is. Er kunnen dingen verkeerd gaan. Tegelijk mag dat ons er niet van weerhouden om jongeren uit te dagen.
Kortom, het is goed wanneer jongeren volop meedraaien in het diaconaat. Daarbij is het vaak zelfs mogelijk om aan te sluiten bij mensen waarmee de jongeren zich al verbonden voelen. Een reflectieve diaconale aanpak helpt jongeren vervolgens om te verwerken en te leren van wat ze meegemaakt hebben.

Anko Oussoren is adviseur bij het Praktijkcentrum. Hij is lid van de werkgroep 'Deel je leven' van Diaconaat en Jeugdwerk, die verder bestaat uit Paul Smit (NGJ), Derk Jan Poel (Diaconaal Steunpunt), Ingrid Dobbe (Diaconaal Bureau CGK) en Jenne Minnema (CGJO)

Media/tips

- Een voorbeeld van een reflectieve diaconale aanpak: benader de jongeren als een (vrienden)groep en betrek ze bij Present. Omdat jongeren mogelijk niet helder hebben wat ze zouden kunnen doen, is het een goed idee om een medewerker van Present uit te nodigen voor een presentatie. De medewerker kan met de groep op zoek gaan naar wat ze zouden willen en kunnen doen. Vervolgens kan er een match worden gemaakt. Daarbij is het belangrijk om achteraf met de jongeren te reflecteren en te kijken of het mogelijk is om hen nog een keer te betrekken bij het werk van Present.

STICHTING present

- Op de website van het Diaconaal Steunpunt vind je een diaconale leertest. Deze tool helpt je om te reflecteren op diaconale ervaringen. Zie www.diaconaalsteunpunt.nl/diaconaal-leren.
- Lees op de website van de EO het artikel 'Geen flitsende worship, maar een warm bad' (www.eo.nl/geloven/nieuws/item/geen-flitsende-worship-maar-een-warm-bad).

Wie is hier de vreemdeling?

De titel van deze rubriek in *Onderweg* zet mij geregeld op het verkeerde been. Wandelen is fijn. Het delen van verhalen gaat veel makkelijker als je samen loopt dan wanneer je tegenover elkaar zit in een werk- of studeerkamer. Maar wandelen maakt soms ook onrustig, en het is niet altijd fijn om te horen wat iemand allemaal heeft moeten meemaken, of nog meemaakt. Bijvoorbeeld als vluchteling.

tekst **Hans-Jan Roosenbrand** beeld **TonyV3112/iStock**

Wat we kunnen doen? Bidden voor haar familie en voor de leiders van haar land, zegt ze.

In het afgelopen jaar kregen in Delft, waar ik woon, ongeveer tweehonderd mensen een officiële status. Tweehonderd nieuwe burgers, veelal uit Syrië. We zien hun gezichten en we horen hun verhalen, inmiddels ook in de kerk.

›› Ze liet me foto's zien van een mooi stenen huis en goed verzorgde akkers ‹‹

Stempel

Van de week liep ik van mijn werkkamer in de kerk naar de nieuwe werkplek van mijn vriend Saïd, op één van de faculteiten van de Technische Universiteit. Hier werkt hij sinds september met anderen aan het beter begrijpen van de manier waarop water en zand in Nederlandse dijken op elkaar reageren. Saïd is iets jonger dan ik en komt uit Gaza Stad, een dichtbevolkt gebied in de Gazastrook, van waaruit hij als één van de weinigen de kans kreeg om in Europa te studeren. Als de elektriciteitsvoorzieningen en de internetverbindingen werken, belt hij met zijn familie om te laten weten dat alles goed gaat. Hij hoopt op een Nederlands paspoort, uiteindelijk, en later te kunnen voorzien in het levensonderhoud van zijn familie. Hij zou ook graag zijn verloofde naar Nederland laten komen. Dat is echter lastig, want om je officieel te kunnen verloven is een stempel nodig van de Palestijnse autoriteiten op de Westbank. En zijn familie woont in Gaza. Ertussen ligt een stuk Israël en de grenzen zijn weer eens dicht. Net als die aan de andere kant

›› *Hij hoopt op een Nederlands paspoort, uiteindelijk* ‹‹

overigens, met Egypte. Ik kan niet veel voor Saïd betekenen, maar hij vindt het fijn dat ik hem aanhoor, geloof ik.

Verkiezingen

Eerder op die dag was ik even op bezoek bij een gemeentelid uit Zuid-Soedan. Zij was juist teruggekomen van een reis om haar familie te bezoeken. Die bleken niet meer te wonen in het dorp waar zij vandaan kwam, maar een paar kilometer verderop, in een vluchtelingenkamp in Oeganda. Hoe dat kwam? Er zijn weer verkiezingen op komst. In veel landen zijn verkiezingen niet zozeer bedoeld als middel voor burgers om invloed uit te oefenen op de regering, maar vormen ze de gelegenheid voor zittende machthebbers om te controleren op wie zij kunnen rekenen. En op wie niet. Het gemeentelid was even in het dorp van haar familie geweest om wat spullen op te halen. Ze liet me foto's zien van een mooi stenen huis en goed verzorgde akkers. Alles was achtergelaten. Hopelijk keert de rust snel weer terug en kunnen de mensen terug naar hun eigen dorp. En hopelijk staat alles er dan nog steeds zo mooi bij. Wat we kunnen doen? Bidden voor haar familie en voor de leiders van haar land, zegt ze.

Verwarrend

Er zijn zo veel meer verhalen te horen die hierop lijken. Niet eens op het nieuws, maar gewoon in de kerk of bij mij in de buurt. Van mensen die ik ken. Van mensen die mij kennen. Van mensen zonder papieren. Van broers en zussen die familie en kinderen moesten achterlaten die inmiddels volwassen zijn geworden. Nooit meer iets van gehoord. Van mensen die ons land (nog) niet snappen.
Het verwarrende zit 'm in het praten over 'vreemdelingen'. Ik vraag me namelijk steeds vaker af: als we samen in de kerk het brood delen, elkaar begroeten en naar de verhalen luisteren van Jakob, Jozef, Job en Jezus, dan zijn we toch eigenlijk allemaal vreemdelingen? Wat zegt ons dat nog?

Hans-Jan Roosenbrand is predikant van de GKv Delft.

›› *Column*

Zonder toeschouwers

Een kerkdienst verdraagt geen toeschouwers. Ze verwacht alleen deelnemers. Natuurlijk kun je best eens proberen slechts bezoeker te zijn, te kijken en meer niet. Maar dat is lastig. Je merkt dat er aan je geplukt en getrokken wordt. Onze hulp is in de naam van de Heer – zegt hij, zingen zij, maar jij dan niet? Al die anderen hebben deze zondagmorgen vrij letterlijk alles achter zich gelaten om Jezus te volgen, maar jij voelt daar niets bij? Er is een groet van God, ook voor jou, en jij denkt: zo, zou het? Er worden woorden van de Eeuwige gelezen, die pretenderen ook voor jou te klinken, en de voorganger doet haar best je dat nog eens extra wijs te maken, maar jij kijkt de boel wat aan en recenseert de performance alvast voor jezelf? Er wordt gebeden, er wordt gezongen, er wordt beleden, er wordt gegeven, en jij zit erbij en kijkt ernaar? Zoals je de collectezak voorbij laat gaan (wie heeft er nu nog contant geld op zak?), zo laat je de hele dienst aan je voorbij gaan? Dan zal ook de zegen aan het eind wel van je afglijden, als water van een eend.

›› Er is een groet van God, ook voor jou, en jij denkt: zo, zou het? ‹‹

Het is lastig, maar toch lukt dit behoorlijk wat mensen. 'Vaak wordt een samenkomst van gelovigen niet echt liturgie. Er worden handelingen uitgevoerd en woorden uitgesproken, maar degenen die bijeen zijn brengen zichzelf, hun inspanningen en de wereld waarvan zij deel zijn niet voor God. Zij verlangen niet naar een richtinggevend woord. Zij zijn er niet op uit zich te laten omvormen tot zusters en broeders van de Gezalfde en laten zich niet zo omgevormd weer de wereld in zenden', schrijft Erik Borgman. Mocht je het merken bij jezelf, dat het je lukt om toeschouwer te zijn in de kerk, breek ermee. Het is een vorm van verharding. En op de verharding vólgt de verveling (niet andersom). En op de verveling volgt het vertrek, vroeg of laat. Een kerkdienst verdraagt geen toeschouwers.

Wim van der Schee was tot voor kort predikant in de GKv en is nu beroepbaar in de PKN.

We bespreken graag wat we voor u kunnen betekenen.
(078) 6111 111 • info@dehoop.org
www.dehoop.org

De Hoop helpt!

Christelijke ggz-zorg voor kinderen, jongeren en volwassenen met psychische problemen en verslavingsproblemen
in Amersfoort, Apeldoorn, Beekbergen, Dordrecht, Houten, Rotterdam, Veenendaal en Vlissingen

De Hoop ggz

Martine Vonk

Genieten van genoeg

Nieuwe reeks: Micha Boeken

Genieten van genoeg, dat lijkt een tegenstelling. Genieten is toch groots en luxe? Hoezo zou je minder gelukkig worden van... minder?

Toch laat Jezus dat zien. Martine Vonk vertelt hoe zijn spannendste uitspraken bij jou tot bloei kunnen komen.

Hoe ga je om met zorgen en onrecht? Met je geld en je bezittingen? Hoe kijk je naar anderen en naar jezelf? Wat betekenen luxe en genieten voor je? De Bijbel geeft prachtige, concrete antwoorden.

Martine Vonk is een bekende expert in duurzaam leven.

Buijten & Schipperheijn *Motief*
www.buijten.nl – in de boekwinkel – 100 pagina's, € 11,90